

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการสื่อสารของผู้นำชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชน กรณีศึกษา บ้านเขามะปริง อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษออกเป็น 2 หัวข้อ ตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การจัดการการสื่อสารของผู้นำชุมชนในการโน้มน้าวซึ่งผู้นำชุมชนใช้คุณลักษณะด้านมงคลชีวิตเหล่านี้ในการสร้างความเชื่อมั่น ก้าวข้ามผ่านอุปสรรคสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้ชาวบ้านเกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง นำไปสู่การเปิดใจยอมรับ และเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ไปจนถึงพฤติกรรม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง ชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง

จากการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง ประกอบด้วย

1. คุณลักษณะด้านบารมี 7 ประการ
2. คุณลักษณะด้านมงคลชีวิต 6 ประการ
3. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชน 4 ประการ

1. คุณลักษณะด้านบารมี

คุณลักษณะด้านบารมีของผู้นำชุมชนที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง มี 7 ประการ ดังนี้

1.1 ปัญญาบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความรู้ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนเห็นถึงความจริงว่าพื้นที่ป่าไม้และทรัพยากรในพื้นที่ป่าถูกใช้อย่างไม่ถูกระเบียบ ทำให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม หากต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน จะต้องร่วมโครงการป่าชุมชนของภาครัฐ ซึ่งเมื่อได้จัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ทรัพยากรในพื้นที่ป่าจะมีระบบการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นการใช้ประโยชน์ภายใต้การอนุรักษ์ จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขมะปริง ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่เห็นเชิงเขากลายเป็นสวน ก็มีความตั้งใจอยากจะให้มันกลับคืนเป็นป่า แต่ถ้าทำไม่ได้อย่างน้อยก็ต้องไม่ถูกถางไปมากกว่านี้ พอรู้ว่ามิโครงการป่าชุมชนที่จะช่วยได้ก็คิดว่าจะทำได้ เพราะมันจะช่วยคงพื้นที่ป่าให้อยู่กับเรา และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

เมื่อผู้นำชุมชนมีเป้าหมายเพื่อจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขมะปริงแล้ว ก็ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย โดยผู้นำชุมชนได้ศึกษาหลักเกณฑ์กระบวนการ ขั้นตอน และระเบียบวิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนจากหลากหลายวิธี หลากหลายแหล่งความรู้ ทั้งศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ศึกษาผ่านเอกสาร ศึกษาเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และแสวงหาความรู้จากการประชุม อบรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับป่าชุมชน ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถนำไปปรับใช้และถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวบ้านได้ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เคยได้รู้ว่าป่าไม้มิโครงการป่าชุมชนก็สนใจแต่ตอนนั้นเรายังไม่พร้อมจะทำ พอเราคิดว่าพร้อมแล้วก็นั่งดู ก็หาเอาในมือถือว่าต้องเริ่มยังไง ทำยังไง ไปติดต่อที่ไหน ก็ไป ไปป่าไม้ที่เค้าดูแล ไปติดต่อที่ทำงานป่าไม้จังหวัด เจ้าหน้าที่เค้าก็แนะนำ ให้เอกสาร ข้อมูลมา เราก็นั่งดูที่บ้าน เรายังมีความเข้าใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถ้าเค้ามีจัดประชุมเกี่ยวกับการทำป่าชุมชนอะไรพวกนี้ ป่าไม้เค้ารู้ว่าเราสนใจ เค้าก็จะโทรมาบอกเรามีประชุมที่นั่นะวันนี้นะ ว่างก็มาฟัง เรายังไปฟัง อันไหนไม่รู้ก็ถามเค้า ก็บอกเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านแกลความรู้นั่นแหละ ตอนมาคุยเรื่องป่าชุมชน ฉันทามไร แกลตอบได้หมด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเค้าจะพยายามพูดคุยกับชาวบ้านตลอด ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน พุดถึงประโยชน์ที่จะได้ ให้ชาวบ้านยอมรับด้วยความสมัครใจที่จะทำป่าชุมชนในหมู่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 12 สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

แต่การจัดตั้งป่าชุมชนจะสำเร็จได้ชาวบ้านในชุมชนต้องเห็นพ้องต้องกัน การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระเบียบการใช้พื้นที่ป่าและทรัพยากรป่าไม้ จะทำให้ชาวบ้านตระหนักถึง การกระทำของตนเองซึ่งผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า แต่การลงทุนลงแรงทำการเกษตร ในพื้นที่ป่าแล้วนั้นก็อาจถอนคืนทุนได้ในทันที เกิดเป็นความวิตกกังวลที่ว่า หากทำกินต่อไปก็ผิด ระเบียบ แต่ถ้ายอมรวมพื้นที่ป่าไปจัดตั้งเป็นป่าชุมชนก็กลัวจะเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เคยทำไว้ในพื้นที่นั้น ไม่ได้ สะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็คิดนานอยู่เสียขายเงินลงไปหลายบาท แต่ก็เหมือนผู้ใหญ่ว่าแหละ เราทำผิด ทำต่อไปมันก็ผิด ปลุกต่อไปลงทุนต่อไปมันก็ไม่ใช่ของเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริงๆ ไข่มัย เค้าว่าเรา ปลูกในป่า เอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่พูดหรือ แต่ผู้ใหญ่ก็รับปากคิดว่าได้ แน่นอน ถ้าถึงเวลาทำกินไม่ได้จะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

เพื่อขจัดปัญหาข้อวิตกกังวลดังกล่าว ผู้นำชุมชนจึงให้ชาวบ้านทุกคนแสดง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับป่าชุมชน และร่วมกันกำหนดเงื่อนไข ข้อตกลง การใช้ประโยชน์จาก ป่าชุมชนร่วมกัน รวมไปถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตของผู้ที่เคยลงทุนลงแรงทำการเกษตรในพื้นที่ป่า ก่อนเป็นเขตป่าชุมชนด้วย เกิดเป็นข้อสรุปที่ชาวบ้านทุกคนพึงพอใจ ยอมรับปฏิบัติ เรียกว่า ระเบียบ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน และเมื่อปัญหาข้อวิตกกังวลถูกขจัดแล้ว ก็นำไปสู่การมีส่วนร่วม ของชาวบ้านในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

“ข้อตกลงที่ใช้ป่าชุมชนร่วมกันก็มาจากทุกคนที่ช่วยกันคิด ใครคิดว่าแบบไหนดี ก็เสนอมา แล้วก็จะมาประชุมคัดเลือกกันกลายมาเป็นข้อตกลง บังคับให้ทุกคนปฏิบัติร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“กับคนที่เสียหายเยอะ ๆ เสียเงิน เสียเวลา และต้องเสียที่ที่ทำกินอยู่ น่าจะไม่รู้จะไปทางไหนดี จะทำไงต่อ ก็เลยต่อต้าน แต่พอตกลงทำระเบียบใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเสร็จ ชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย ไม่มีอะไร เพราะระเบียบที่ทำเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องส่งให้ราชการตอนขอจัดตั้งป่าชุมชนด้วย เลยทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจขึ้นว่าต้นที่ปลูกไว้ไม่โดนถอน และได้ทำกินต่อเนื่อง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แกลยาก็ให้ช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชน มองเห็นเป้าหมายว่าการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จะสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เป็นปัญหาจากการรู้คิดพิจารณาเมื่อมีเป้าหมายแล้ว ผู้นำชุมชนรู้ตนเองว่าต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจึงจะบรรลุเป้าหมายจัดตั้งป่าชุมชนได้ เห็นได้ว่ามีปัญหาจึงรู้จักตนเอง และรู้ว่าต้องไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประชุม การอบรม ให้มีความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และรู้จักการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายการจัดตั้งป่าชุมชน โดยการนำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน มาเป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจให้กับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเปิดใจยอมรับ และนำไปสู่การได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีปัญญามี

1.2 ขั้นตอนการมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความอดทน อดกลั้น กล่าวคือ การจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จตามเป้าหมาย มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรกัยอยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน แต่จากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจแบบผิด ๆ ที่ว่า หากตนเองได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าในระยะเวลาอันนานจะได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่นั้น แต่ถ้านำพื้นที่

ป่านั้นไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนก็เท่ากับว่าตนเองสละสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่ พืชผลการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ก็จะเสียเปล่า ประกอบกับความเชื่อที่ว่าป่าชุมชนไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ ส่งผลให้ชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งป่าชุมชน จนบางครั้งก็ถูกชาวบ้านกล่าวคำพูดที่ไม่เหมาะสมหรือมีกิริยาที่ไม่ดีกับผู้นำชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนทำทางรอบป่าชุมชนนั้นะ เจ้าของที่ดินอยู่ติดกับป่ามาไว้อยาวว่าทำทางเข้ามาในที่แก ผู้ใหญ่พยายามอธิบายเท่าไรก็ไม่ฟัง จนผู้ใหญ่ต้องสั่งหยุดการทำงานทั้งหมดก่อน เพราะคุยกันไม่รู้เรื่องแล้ว แกไม่ฟังไรเลย ผู้ใหญ่ก็กลับบ้าน รอแกใจเย็นพຽງนี้ก็ไปคุย ไปอธิบาย แกก็โอเค ก็เลยทำได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่แกเริ่มจากขอที่ดินจากอื่แกก่อนเลยนะ ที่ทำกินไปบนเขา อื่แกโกรธมาก คำว่าสารพัด ทั้งออกสัญญา ไม่รู้คุณคน แกก็ฟัง ก็พยายามอธิบาย อย่างนั้น อย่างนี้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“นั่งกินเหล้ากันอยู่ พอผู้ใหญ่มาฉันลูกเลย รู้ว่ามันต้องมาพูดเรื่องป่าชุมชน เรื่องป่าที่ถูกบุกรุก ก็ที่ดินดินเขาฉันก็ทำกินอยู่ ไม่อยากฟังมัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ก็ทำกินมาเป็นสิบ ๆ ปี ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ก็ไม่เห็นมีใครมาไล่ เข้าก็บอกมาตลอด ว่าอีกหน่อยหลวงก็จะให้เรา เสียทั้งเงินเสียทั้งเวลาไปตั้งเท่าไรกว่าจะได้ยาง ทำไมต้องเอาไปคืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“ทุกครั้งที่พูดกันเกี่ยวกับการทำป่าชุมชน คนอื่นเค้าก็ฟังนะ แต่คนที่เค้ารู้ว่าผู้ใหญ่จะขอที่ดินของเค้าทำกินอยู่ เค้าก็เดินหนี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 46 สัมภาษณ์, วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

แม้มีอุปสรรคด้านทัศนคติ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ ตลอดจนคำพูดที่ไม่เหมาะสมของชาวบ้าน ที่บางครั้งอาจก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจ แต่ผู้นำชุมชนก็มีได้ละทิ้งหน้าที่ ยังคงแน่วแน่ถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน ทดแทนความเชื่อดั้งเดิมแบบผิด ๆ อดทนรอให้ชาวบ้านเปิดใจรับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่าและป่าชุมชน ที่จะส่งผลให้ทัศนคติที่มีต่อป่าชุมชนและผู้นำชุมชนดีขึ้น และนำไปสู่การได้รับความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ตามเป้าหมาย ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็คิดนานอยู่เสียคายเงินลงไปหลายบาท แต่ก็เหมือนผู้ใหญ่ว่าแหละ เราทำผิดทำต่อไปมันก็ผิด ปลุกต่อไปลงทุนต่อไปมันก็ไม่ใช่ของเรา เอามาทำประโยชน์ดีกว่า แล้วคนอื่นเค้าก็คืนให้หมดแล้วด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถือว่าแกเป็นคนที่มีความอดทนสูงต้องไปนั่งคุยกับชาวบ้านทีละหลังคากว่าจะได้พื้นที่คืน กว่าชาวบ้านจะเข้าใจตรงกัน ให้ความร่วมมือ แกต้องใช้เวลานานพอควร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 19 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน อันก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมันมันคง ยั่งยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ทุกคนในหมู่บ้านรู้หมดแหละว่าผู้ใหญ่บ้านพยายามขนาดไหนให้เกิดเป็นป่าชุมชน ทั้งอดทนต่อคำด่าในตอนที่ไม่มีคนเข้าใจ จนทำคนร่วมใจกันทำให้มันสำเร็จเป็นป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 38 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนมีความอดทน อดกลั้นต่อคำพูดและกริยาที่ไม่เหมาะสมของชาวบ้านที่เกิดจากความรู้ที่ไม่ถูกต้องและความไม่เข้าใจ เป็นความอดทนของจิตใจ ควบคุมตนให้อยู่ในหลักของเหตุผล แม้นยากลำบากก็อดทนไม่หวั่นไหวคงอยู่ในหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นำไปสู่เปิดใจยอมรับและมีทัศนคติในด้านบวกต่อการจัดตั้งป่าชุมชน และบรรลุเป้าหมายจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีขันติบารมี

1.3 อธิษฐานบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแน่วแน่ กล่าวคือ มุ่งมั่นตั้งใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายคือการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน แต่เมื่อศึกษาข้อมูลประกอบกับการหารือกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องแล้ว พบว่าการจัดตั้งป่าชุมชนจะสำเร็จได้ต้องนำพื้นที่ป่าที่ถูกรายงานครอบครองทำกินโดยปรปักษ์กลับคืนมาก่อน โดยดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าแต่ชาวบ้านจะได้รับผลกระทบอย่างมาก ผู้นำชุมชนจึงไม่อาจเลือกใช้วิธีการดังกล่าวได้ แต่จะขอใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรปักษ์อยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน การตัดสินใจของผู้นำชุมชนที่จะใช้วิธีการเจรจากับพื้นที่ป่าเป็นสิ่งที่คนรอบตัวผู้นำชุมชนเองล้วนกล่าวว่าเป็นเรื่องยาก และไม่เห็นด้วย แม้ผู้อื่นจะกล่าวว่าเป็นเรื่องที่ยากตั้งแต่ยังไม่เริ่ม

กระบวนการก็สามารถมองเห็นถึงปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดได้อย่างชัดเจน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าว คำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านเคยมาปรึกษาที่บ้านว่าจะทำป่าชุมชน แต่ตอนนั้นฟังแล้วก็บอกไปว่า มันไม่ได้ง่าย ๆ ต้องให้คนในหมู่บ้านยอม ไม่พอดึงไปขอที่ดินจากหลายเจ้าอีก จะทะเลาะกันเปล่า ๆ แต่ผู้ใหญ่แกก็ยังจะทำ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 14 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนที่มาคุยกับผมว่าจะทำป่าชุมชน ก็เห็นชัดว่ามันมีอุปสรรคเรื่องพื้นที่ป่า ที่คนในชุมชนบุกรุก มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำ แต่ผู้ใหญ่ก็มุ่งมั่นจนทำสำเร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 20 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

กระนั้น ก็ไม่สามารถสร้างความหวังใจ ทำให้ผู้นำชุมชนเปลี่ยนใจได้ ยังคง ตั้งใจอย่างแน่วแน่เลือกใช้วิธีการเจรจาขอคืนพื้นที่ป่าจากชาวบ้านผู้ครอบครองโดยปริยาย โนมน้าว ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนเพื่อบรรลุดังเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าว คำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ทีแรกที่จะทำป่าชุมชนมันก็มีคนไม่เห็นด้วยนะ ต้องเสียที่ทำกินกันไปทำป่า ผู้ใหญ่บ้านแกก็รู้แต่ก็ยังยืนยันว่าจะทำ อยากทำ แล้วแกก็ทำสำเร็จ ทั้งที่ก็รู้ว่าเกลี้ยกล่อมคนมันไม่ง่าย กว่าจะได้ที่ดินแกพยายามอยู่หลายปี จากคนเห็นด้วยไม่กี่คนจนสำเร็จ ต้องนับถือแกจริง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาปรึกษาแล้วก็หายไป พี่ก็คิดว่าคงเลิกคิดจะทำแล้ว แล้วอยู่ ๆ แกก็โทรมา ขอให้ไปอธิบายเกี่ยวกับโครงการป่าชุมชนที่หมู่บ้าน ก็อีกเป็นสองปี กว่าจะเคลียร์เรื่องที่ดินจากชาวบ้าน บางคนคงเลิกไปแล้วแหละ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 19 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนได้ยินทีแรกว่าผู้ใหญ่จะทำป่าชุมชน ฉันก็แอบคิดนะว่ามันยาก หลายคน เข้าไปทำกินบนเขาที่จะทำป่าชุมชน อยู่ ๆ จะให้มาคืนได้ยังไง แต่ผู้ใหญ่บ้านแกก็เก่งนะ มีความพยายามพูดจนทำให้พวกนั้นยอมทำตามได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 27 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านคนนี้เป็นคนมุ่งมั่นตั้งใจ มีเป้าหมายชัดเจน และมีความพยายามมาก ที่จะให้มันเกิดเป็นป่าชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 35 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านผู้ครอบครองและทำกินในพื้นที่ป่าโดยปริยายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค คำคัดค้านไม่เห็นด้วย และเมื่อผู้นำชุมชนตัดสินใจแล้วก็ดำเนินการอย่างไม่ย่อท้อจนบรรลุเป้าหมายจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีอธิฐานบารมี

1.4 เมตตาบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความปรารถนาดี กล่าวคือ เป้าหมายการจัดตั้งป่าชุมชนของผู้นำชุมชน มาจากความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชน และชาวบ้านใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่เห็นเชิงเขากลายเป็นสวน ก็มีความตั้งใจอยากจะให้มันกลับคืนเป็นป่า แต่ถ้าทำไม่ได้อย่างน้อยก็ต้องไม่ถูกถางไปมากกว่านี้ พอรู้ว่ามีโครงการป่าชุมชนที่จะช่วยให้ก็คิดว่าจะทำให้ได้ เพราะมันจะช่วยคงพื้นที่ป่าให้อยู่กับเรา และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แถมอยากให้ช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าการที่ชุมชนจะทำป่าชุมชน ไม่ใช่ชมองแต่เรื่องต้นไม้เรื่องป่าอย่างเดียว แต่ต้องมองไปถึงวิถีชีวิตที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตรงนั้น ดังนั้นเราต้องมองไปถึงเรื่องความยั่งยืนถึงลูกหลาน ความหลากหลายทางฤดูเก็บเกี่ยวด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 37 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

โดยเลือกใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้นำพื้นที่ป่าที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินโดยปริยายอยู่เข้ามารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างถูกต้อง แทนการดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า เป็นการให้อิโณสชาวบ้านกลับใจมาปฏิบัติในทางที่ถูกต้องไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนร่วม ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“คืนพื้นที่ไปประมาณ 5 ไร่ ให้ไปทำป่าชุมชน ผู้ใหญ่บ้านมาขอ เราก็มีความเสียดายมาก เพราะพื้นที่ตรงนั้นเป็นพื้นที่สวยมาก ปลูกผลไม้ไว้แล้วด้วย แต่มันก็จริงตามเหตุผลที่ผู้ใหญ่บ้าน

มาอธิบายอะ ว่ามันไม่ใช่ของเราเป็นของหลวง แล้วถ้าทำเป็นป่าชุมชนมันจะมีประโยชน์มากกว่า ยั่งยืนถึงลูกหลาน ชุมชนเราก็จะมีพื้นที่ป่าบ้าง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แกก็อธิบายเยอะ พอได้ฟังแกบอก ก็พอเข้าใจ ว่าฉันจะเข้าไปที่ป่า แต่ก็ทำไปแล้ว แต่แกบอกว่าคืนแล้วก็มาตกลงกันได้เรื่องเข้าไปเก็บผลไม้ที่สวนเดิมของฉัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาบอกว่าที่ที่ฉันปลูกยางมันเป็นที่ของป่าไม้ เป็นของหลวง จะมาขอให้ฉันเอาไปทำป่าชุมชน ฉันก็โมโหอยู่ อยู่ ๆ มาพูดแบบนี้ แต่ฉันก็ยอมนะ เพราะผู้ใหญ่บอกถึงเหตุผลให้ฉันเข้าใจแล้ว ว่ามันดีและมีประโยชน์ทั้งกับฉันเองและคนอื่น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนจัดตั้งป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้คงอยู่กับชุมชน และชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รวมไปถึงการเลือกใช้วิธีเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้หาพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรักภัยอยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อไม่ให้ชาวบ้านเป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป อีกทั้งยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการกระทำของผู้นำชุมชนดังกล่าวเกิดจากความปรารถนาดีอยากให้ชาวบ้านพบประโยชน์สุข มีทรัพยากรใช้อย่างถูกต้องและยั่งยืน ทำให้ชาวบ้านยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนจนสำเร็จได้ตามเป้าหมาย จึงเป็นผู้มีเมตตาบารมี

1.5 ทานบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ กล่าวคือ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แทนความเชื่อดั้งเดิมแบบผิด ๆ ที่ว่าหากครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าในระยะเวลาอันนานจะได้กรรมสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่นั้น เพราะเมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมยอมรับความเป็นจริงและรู้ว่าการตัดต้นไม้ เผาถางป่า ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรักภัยเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า เมื่อรู้แล้วแก้ไขให้ถูกต้องนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินโดยปรักภัยอยู่ไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนและใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยชาวบ้านที่เคยลงทุนลงแรงไว้ในพื้นที่ป่าเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้วยังคงสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเองเพื่อทำมาหากินเลี้ยงชีพต่อไปได้ เพียงแต่อยู่ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน อีกทั้งยังไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป

ด้วย ทำให้ชาวบ้านเปิดใจยอมรับและนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยอยู่มาจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผมก็จะพยายามเข้าไปตามบ้านไปคุยให้เค้ารู้ว่าทำกินในที่ป่านั้นผิด ทำให้ตายก็ไม่ได้เป็นเจ้าของ แต่ป่าชุมชนเค้าจะได้เข้าไปใช้ทำกิน แต่ต้องมาทำข้อตกลงร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนกินไปมันก็เป็นเรื่องของหลวงเค้า (หัวเราะ) มาคิด ๆ ดูก็เลยว่ามันก็จริงเหมือนผู้ใหญ่เค้าว่า ค็นไปทำประโยชน์ของหมู่บ้านดีกว่าเลยค็น ๆ มันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แกก็อธิบายเยอะ พอได้ฟังแกบอก ก็พอเข้าใจ ว่าฉันจะเข้าไปที่ป่า แต่ก็ทำไปแล้ว แต่แกบอกว่าค็นแล้วก็มาตกลงกันได้เรื่องเข้าไปเก็บผลไม้ที่สวนเดิมของฉัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน ฉันก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมันมั่นคง ยังยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาบอกว่าที่ที่ฉันปลูกยางมันเป็นพื้นที่ของป่าไม้ เป็นของหลวง จะมาขอให้ฉันเอาไปทำป่าชุมชน ฉันก็โมโหอยู่ อยู่ ๆ มาพูดแบบนี้ แต่ฉันก็ยอมนะ เพราะผู้ใหญ่บอกถึงเหตุผลให้ฉันเข้าใจแล้ว ว่ามันดีและมีประโยชน์ทั้งกับฉันเองและคนอื่น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

นอกจากนั้น การช่วยเหลือชาวบ้าน ช่วยงานวัด และทำงานสาธารณะประโยชน์ ช่วยเหลือส่วนรวมในชุมชน อาทิ ปลูกต้นไม้เพิ่มในชุมชน ทำความสะอาดถนนในชุมชน และลอกทางระบายน้ำในชุมชน ก็เป็นสิ่งที่ผู้นำชุมชนกระทำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนต่างรับรู้ถึงการกระทำและความเสียสละของผู้นำชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านนะไปวัดประจำแหละ เจอกันประจำที่วัด เกชอบไปช่วยที่วัดทำนันทานี่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 30 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ฉันว่าผู้ใหญ่บ้านขยันนะ วัน ๆ ไม่อยู่เฉย ทำนู่นทำนี่ แกเลยไม่ค่อยว่าง แต่ถ้าใครเป็นไรไปบอกแก แกก็มาทันทีนะ บ้านไหนเดือนร้อนนะบอกแกแกก็ไปช่วยทันทีนะ ถ้าแกทำไม่ได้ แกก็จะหาคนอื่นมาช่วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 31 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“กิจกรรมหมู่บ้านที่ทำกับป่าชุมชนที่เราจัดก็มีปลูกป่า ทำกับราชการ ผู้ใหญ่บ้านก็จะให้เด็กที่โรงเรียนมาด้วย มาช่วยกันปลูกจะได้รู้จักการปลูกต้นไม้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 25 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“เป็นผู้ใหญ่บ้านที่เสียสละคนนึงเท่าที่เคยเห็นนะ ทุ่มเทเพื่อส่วนรวม อันไหนที่ชาวบ้านได้ประโยชน์ก็จะหามาทำ ป่าชุมชนก็ด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 26 สัมภาษณ์, วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำมาหากินเลี้ยงชีพและการดำเนินชีวิตแก่ชาวบ้าน เป็นการให้วิทยาทาน เมื่อชาวบ้านได้รับความรู้ความเข้าใจแล้วตระหนักถึงการกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าแล้ว ให้โอกาสชาวบ้านได้แก้ไขโดยนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรปักษ์ไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้วจะไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป เป็นการให้อภัยทาน รวมถึงการกระทำของผู้นำชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านช่วยงานวัด ทำงานสาธารณะประโยชน์ ที่เป็นการเสียสละ ส่งผลให้ชาวบ้านยอมรับและนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรปักษ์อยู่รวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีทานบารมี

1.6 วิริยะบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความเพียรพยายาม กล่าวคือ เป้าหมายในการจัดตั้งป่าชุมชนตั้งแต่เริ่มแรกจะดำเนินการปัญหาสำคัญคือการเจรจาให้ชาวบ้านนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรปักษ์อยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนด้วยความสมัครใจ แต่หลังปรึกษาหารือกับบุคคลที่ผู้นำชุมชนคิดว่าจะช่วยสนับสนุนและขับเคลื่อนให้การจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จตามเป้าหมาย ทุกคนล้วนกล่าวว่า การจัดตั้งป่าชุมชนนั้นเป็นเรื่องยากและไม่เห็นด้วย เนื่องจากการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรปักษ์เพื่อใช้ประโยชน์ทำกินของชาวบ้านมีมานาน หากจะขอให้ชาวบ้านเลิกทำกินและคืนพื้นที่ป่ามารวมจัดตั้งป่าชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดความไม่พอใจ นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งกับชาวบ้านดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านเคยมาปรึกษาที่บ้านว่าจะทำป่าชุมชน แต่ตอนนั้นฟังแล้วก็บอกไปว่า มันไม่ได้ง่าย ๆ ต้องให้คนในหมู่บ้านยอม ไม่พอสั่งไปขอที่ดินจากหลายเจ้าอีก จะทะเลาะกันเปล่า ๆ แต่ผู้ใหญ่แกก็ยังจะทำ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 14 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนที่มาคุยกับผมว่าจะทำป่าชุมชน ก็เห็นชัดว่ามันมีอุปสรรคเรื่องพื้นที่ป่าที่คนในชุมชนบุกรุก มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำ แต่ผู้ใหญ่ก็มุ่งมั่นจนทำสำเร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 20 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านจะทำกินมาแล้วห้าปีสิบปี แต่ในทางกฎหมายมันก็คือชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่า เขตป่ามันครอบครองไม่ได้เลยยังไม่โดนจับ ถ้าจะยึดคืนพื้นที่ก็ต้องจับดำเนินคดีศาลตัดสินเมื่อไหร่ถึงจะเอาที่มามาทำเป็นป่าชุมชนได้ พอจะดำเนินคดีชาวบ้านผู้ใหญ่แกก็อีกอีก ๆ ขอบใจเจรจากับชาวบ้านเองให้คืนมาทำป่าชุมชน พี่ยังบอกแกเลยว่าพูดมันง่าย แต่ทำไม่ง่ายนะผู้ใหญ่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

แต่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ผู้นำชุมชนยังคงมีใจแน่วแน่กล้าที่จะทำ ด้วยการให้ความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน แต่เริ่มแรกก็เป็นดั่งคำคาดการณ์ ชาวบ้านเกิดความไม่พอใจและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำในการขอคืนพื้นที่ทำกินเพื่อจัดตั้งป่าชุมชน เกิดเป็นคำด่าว่ากล่าวที่ไม่ดี กิริยาท่าทางที่ไม่เหมาะสม กว่าผู้นำชุมชนจะทำให้ชาวบ้านยอมเปิดใจรับฟังรับการถ่ายทอดความรู้และทำความเข้าใจ จนนำไปสู่การให้ความร่วมมือจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้ตามเป้าหมาย ต้องใช้ความเพียรพยายามกว่า 2 ปี ฆานะบากบั่นเข้าหาชาวบ้าน อดทนต่อคำด่าว่ากล่าวเพื่อถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน จึงสามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่แกเริ่มจากขอที่ดินจากอู่แกก่อนเลยนะ ที่ทำกินไปบนเขา อู่แกโกรธมากคำว่าสารพัด ทั้ง ออกคัญญู ไม่รู้คุณคน แกก็ฟัง ก็พยายามอธิบาย ออย่างนั้น ออย่างนี้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ทีแรกที่จะทำป่าชุมชนมันก็มีคนไม่เห็นด้วยนะ ต้องเสียที่ทำกินกันไปทำป่าผู้ใหญ่บ้านแกก็รู้แต่ก็ยังยืนยันว่าจะทำ อยากทำ แล้วแกก็ทำสำเร็จ ทั้งที่ก็รู้ว่าเกลี้ยกล่อมคนมัน

ไม่ง่าย กว่าจะได้ที่ดินแกพยายามอยู่หลายปี จากคนเห็นด้วยไม่กี่คนจนสำเร็จ ต้องนับถือแท้จริง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“สงสารผู้ใหญ่บ้านตอนยังไม่ให้คำตอบมันเวียนมาที่บ้านเกือบทุกวัน ฝนตกก็มา มานั่งพูด ถ้าไม่คืนก็คงมาไม่เลิก ฟังแล้วมันก็ดีถ้ามี ก็เลยคืนให้เค้าไป ให้ทำตามที่คุณผู้ใหญ่ตั้งใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 22 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนได้ยินทีแรกว่าผู้ใหญ่จะทำป่าชุมชน ฉันก็แอบคิดนะว่ามันยาก หลายคน เข้าไปทำกินบนเขาที่จะทำป่าชุมชน อยู่ ๆ จะให้มาคืนได้ยังไง แต่ผู้ใหญ่บ้านเขาก็เก่งนะ มีความพยายามพูดจนทำให้พวกนั้นยอมทำตามได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 27 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ทุกคนในหมู่บ้านรู้หมดแหละว่าผู้ใหญ่บ้านพยายามขนาดไหนให้เกิดเป็นป่า ชุมชน ทั้งอดทนต่อคำตำหนิในตอนที่ไม่มีคนเข้าใจ จนทุกคนร่วมใจกันทำให้มันสำเร็จเป็นป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 38 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนมีความกล้าเอาชนะปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้ บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ความเพียรพยายามเข้าหาชาวบ้านและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้ง เป็นป่าชุมชน จนชาวบ้านเปิดใจยอมรับและให้ความร่วมมือ นำไปสู่การจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีวิริยะบารมี

1.7 สัจจบารมี

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความจริงใจ กล่าวคือ แม้ชาวบ้านจะทำกินในพื้นที่ป่าซึ่ง ครอบครองโดยปรัภักย์เพื่อทำการเกษตรปลูกพืชเศรษฐกิจ อาทิเช่น ต้นยางพารา ต้นทุเรียน จะต้อง มีการลงทุนทั้งต้นกล้า ปุ๋ย สารกันแมลงศัตรูพืช ลงแรงและเวลาในการปลูก การบำรุงรักษาใส่ปุ๋ย ใส่ยา รอดต้นกล้าเติบโตจนเก็บผลผลิตได้ ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้ลงทุนลงแรงไปแล้วในที่ทำกิน ดังนั้น การขอคืนพื้นที่ป่าจากชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์ทำกินโดยลงทุนทำการเกษตรปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถยกย้าย รื้อถอนไปวางที่อื่นได้ ทำให้ชาวบ้านเกิดความวิตกกังวลต่อการทำกินในอนาคต และไม่ให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลูกยางพาราไปแล้ว โตจนกรี๊ดได้แล้ว ลงแรงไป ตั้งหลายปี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริง ๆ ใช่มั้ย เค้าวำเราปลูกในป่า เอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่วุดหรว แต่ผู้ใหญ่วัรับปากคิบดีวำได้แน่นอน ถ้ำถึงเวลำทำกินมไ้ได้จะทำยังงั” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 7 สัมภำณ, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลยเรื่อง ฉันทำมำหำกินกับพื้นพื้นมำ แล้วถ้ำฉันคินฉันจะอยู่ยังงั ฉันก็คิคมำ” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 15 สัมภำณ, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ก็ทำกินมำเป็นสิบ ๆ ปี ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่วัไม่เห็นมีใครมำไล่ เขาก็บอكمำตลอดวำอีกหนอยหลวก็งัจะทำเสียทั้งเงินเสียทั้งเวลำไปตั้งเท่ำไหร่วำจะไ้ยง ทำมไ้ต้องเอำไปคิน” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 36 สัมภำณ, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

เพื่อขจัดควมวิตกกังวลของขำวบ้าน ผู้นำชุมชนได้คล่ำกับขำวบ้านในระหว่ำการเจรจำโน้มน้ำวให้เขำมำมีส่วนร่วมในการจัดตั้งปำชุมชนวำ เมื่อนำพื้นที่ปำที่ครอบครองทำกินโดยปรบักย์อยู่มำรวมจัดตั้งเป็นปำชุมชน จะมไ้มีการตัดโค่นต้นไม้เศรษฐกิจทิ้งเพื่อปลูกไม้ปำทดแทนและจะช่วยผลักคินให้ขำวบ้านที่ลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจไว้ในพื้นที่ปำชุมชนมำมำรถเขำไปเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเองได้ นำไปสู่การไ้รับควมร่วมมือจากขำวบ้านในการจัดตั้งปำชุมชนได้สำเร็จตามเป้ำหมำย และขำวบ้านที่เคยลงทุนไว้ในพื้นที่ปำชุมชนก็มำมำรถเขำไปเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เป็นดังเช่นที่ผู้นำชุมชนเคยคล่ำไว้กับขำวบ้าน เพียงแต่อยู่ภำยใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากปำชุมชนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จกคำคล่ำคำสัมภำณ ดังนี้

“ผู้ใหญ่วำเป็นคณรักษำคำพูด ตอนมำเจรจำขอพื้นที่ ที่เค่ำบอควำยังเขำไปทำมำหำกินได้ พอให้คิน แก่ก็รักษำคำพูดมไ้ได้มีหวงพื้นที่ ขำวบ้านก็ยังเขำไปเก็บเกี่ยวของในปำได้” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 4 สัมภำณ, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ถ้ำยังเขำไปกรีดยางได้เหมือนผู้ใหญ่วบอ กแต่ต้องให้คณอื่นยอมรับ ส่วนร่วมยอมรับก็งัจะเขำไปกรีดยางได้แต่ถ้ำมไ้ยอมผู้ใหญ่วก็จะช่วยพุดอีกแรง ให้ฉันเขำไปกรีดยางไ้อยู่ดีฉันก็คินไปทำปำชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 6 สัมภำณ, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แกก็อธิบายเยอะ พอไ้ฟังแกบอก ก็พอเขำใจ วำฉันจะเขำไปทำปำ แต่ก็ทำไปแล้วแต่แกบอกว่าคินแล้วก็มำตกลงกันไ้เรื่องเขำไปเก็บผลไม้ที่สวนเดิมของฉัน” (ผู้ให้ข้อมูลรยที่ 15 สัมภำณ, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนมีควมรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเองที่มีต่อขำวบ้าน เมื่อจัดตั้งเป็นปำชุมชนสำเร็จแล้ว ขำวบ้านที่เคยลงทุนลงแรงไว้ในเขตปำชุมชนก็มำมำรถเขำไปเก็บเกี่ยวผลผลิต

ของตนเองได้ ตามที่ผู้นำชุมชนเคยกล่าวไว้กับชาวบ้าน เป็นสัจจะต่อวาจา และผู้นำชุมชนยังมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานของตนเอง ทุ่มเททั้งกาย วาจา ใจ อย่างจริงจัง ทำให้การเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จดังเป้าหมาย เพื่อช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เป็นสัจจะต่อน้ำที่การทำงาน ซึ่งก็คือการพูดจริง การทำจริง และจริงใจ จึงเป็นผู้มีสัจจะบารมี

จากคุณลักษณะด้านบารมีของผู้นำชุมชนดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีปัญญาบารมี** คือ การที่ผู้นำชุมชน มองเห็นเป้าหมายว่าการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จะสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เป็นปัญญาจากการรู้คิดพิจารณา เมื่อมีเป้าหมายแล้ว ผู้นำชุมชนรู้ตนเองว่าต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจึงจะบรรลุเป้าหมายจัดตั้งป่าชุมชนได้ เห็นได้ว่ามีปัญหาจึงรู้จักตนเอง และรู้ว่าต้องไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประชุม การอบรม ให้มีความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และรู้จักการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนใช้ปัญญาแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายการจัดตั้งป่าชุมชน โดยการนำระบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน มาเป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจให้กับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเปิดใจยอมรับ และนำไปสู่การได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีขันติบารมี** คือ มีความอดทน อดกลั้นต่อคำพูด และกริยาที่ไม่เหมาะสมจากชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชน ส่งผลให้มีทัศนคติในด้านลบและไม่เห็นด้วยในการจัดตั้งป่าชุมชน นำไปสู่ความไม่พึงพอใจในตัวผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้เริ่มจัดตั้งป่าชุมชน แม้เผชิญกับอุปสรรคก็อดทนควบคุมจิตใจตนเองไม่หวั่นไหวดำเนินการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นำไปสู่การเปิดใจยอมรับและมีทัศนคติในด้านบวกต่อการจัดตั้งป่าชุมชน ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีอธิษฐานบารมี** คือ มีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการจัดตั้งป่าชุมชน ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค คำทัดทานไม่เห็นด้วยในวิธีการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านผู้ครอบครองและทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรบักษ์ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน แต่ผู้นำชุมชนที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ และตัดสินใจแล้วก็ดำเนินการอย่างไม่ย่อท้อตามมุ่งมั่นตั้งใจจนบรรลุเป้าหมายจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีเมตตาบารมี** คือ จัดตั้งป่าชุมชนด้วยความปรารถนาดีต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้คงอยู่กับชุมชน รวมไปถึงการเลือกใช้วิธีเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้นำพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรบักษ์อยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านดังกล่าวไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป

และชาวบ้านในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าชุมชนได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน ส่งผลให้ชาวบ้านยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จตามเป้าหมาย ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีทานบารมี คือ เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำมาหากิน เลี้ยงชีพและการดำเนินชีวิตแก่ชาวบ้าน เป็นการให้วิทยาทาน เมื่อชาวบ้านได้รับความรู้ มีความเข้าใจแล้วตระหนักถึงการกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าแล้ว ให้โอกาสชาวบ้านได้แก้ไขโดยนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์ไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้วจะไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป เป็นการให้อภัยทาน รวมถึงการกระทำของผู้นำชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ช่วยงานวัด ทำงานสาธารณะประโยชน์ ที่เป็นการเสียสละ ส่งผลให้ชาวบ้านยอมรับและนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์อยู่ มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีวิริยะบารมี คือ มีความกล้าหาญหาอุปสรรคที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความเพียรพยายามเข้าหาชาวบ้านและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านอย่างไม่ย่อท้อ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จนชาวบ้านมีความเข้าใจและเห็นด้วย นำไปสู่การให้ความร่วมมือในการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีสติจวบารมี คือ พุทจริง ทำจริง และจริงใจ มีสติจะต่อวาจาหรือมีความรับผิดชอบต่อกำพูดของตนเองที่มีต่อชาวบ้าน ที่ครอบครองพื้นที่ป่าและใช้ประโยชน์ทำกินโดยปรัภักย์ว่า เมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนสำเร็จแล้ว ชาวบ้านที่เคยลงทุนลงแรงทำกินไว้ในพื้นที่ป่าชุมชนก็สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเองได้ ดังที่ผู้นำชุมชนเคยกล่าวไว้ ทั้งยังเป็นผู้มีสติจะต่อหน้าทีการงานหรือมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงานของตนเอง ทุ่มเททั้งกาย วาจา ใจ อย่างจริงจัง ในการดำเนินการโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ ซึ่งบารมีของผู้นำชุมชนเหล่านี้เป็นคุณความดีที่ชาวบ้านเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติของผู้นำชุมชน ถึงแม้ว่าคุณลักษณะที่ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีเป็นอันดับแรก คือ ปัญญาบารมี เพราะปัญญาเป็นปัจจัยพื้นฐานของบารมีทั้งหลาย แต่ทุกบารมีมีความเชื่อมโยงกันและเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจในตัวผู้นำชุมชน ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และนำไปสู่ความสำเร็จในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน

2. คุณลักษณะด้านมงคลชีวิต

คุณลักษณะด้านมงคลชีวิตของผู้นำชุมชน ที่มีผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง มี 6 ประการ ดังนี้

2.1 มงคลที่ 6 ตั้งตนชอบ

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย จิตใจตั้งมั่นในสิ่งที่จะทำ เป็นแบบอย่างที่ดี กล่าวคือ บทบาทหนึ่งที่สำคัญของผู้นำชุมชน คือการเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ชาวบ้านในตำบล หมู่บ้าน พัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านในตำบล หมู่บ้าน ให้มีความอยู่ดีกินดี มีความสงบสุข โดยผู้นำชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้รอบชุมชนที่เสื่อมโทรมจากการครอบครองทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรักภัย และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่มีระบบของชาวบ้าน จึงมีเป้าหมายที่จะจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เหล่านั้นให้อยู่คู่กับชุมชนได้ยาวนานและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่เห็นเชิงเขากลายเป็นสวน ก็มีความตั้งใจอยากจะให้มันกลับคืนเป็นป่า แต่ถ้าทำไม่ได้อย่างน้อยก็ต้องไม่ถูกถางไปมากกว่านี้ พอรู้ว่ามีการป่าชุมชนที่จะช่วยได้ก็คิดว่าจะทำให้ได้ เพราะมันจะช่วยคงพื้นที่ป่าให้อยู่กับเรา และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

เมื่อผู้นำชุมชนได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งป่าชุมชนแล้วจึงรู้ว่าการจัดตั้งป่าชุมชนจะสำเร็จตามเป้าหมายได้ต้องนำพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านครอบครองทำกินโดยปรักภัยอยู่ เข้ามาร่วมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ผู้นำชุมชนเลือกใช้การเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนด้วยความสมัครใจ แทนการบังคับใช้ระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านจะทำกินมาแล้วห้าปีสิบปี แต่ในทางกฎหมายมันก็คือชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่า เขตป่ามันครอบครองไม่ได้แค่งยังไม่โดนจับ ถ้าจะยึดคืนพื้นที่ก็ต้องจับดำเนินคดี ศาลตัดสินเมื่อไหร่ถึงจะเอาที่มามาทำเป็นป่าชุมชนได้ พอจะดำเนินคดีชาวบ้านผู้ใหญ่แกก็อีกอึก ๆ ขอบใจเจรจากับชาวบ้านเองให้คืนมาทำป่าชุมชน พี่ยังบอกเกลยว่าพูดมันง่าย แต่ทำไม่ง่ายขึ้นผู้ใหญ่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

ถึงแม้ว่าการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนจะใช้ระยะเวลาดำเนินการที่นานเกือบ 2 ปี ด้วยจิตใจตั้งมั่นที่จะจัดตั้งป่าชุมชนของผู้นำชุมชน ทั้งการศึกษาและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

ป่าชุมชนที่ถูกต้อง และทุ่มเทเพียรพยายามถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวเพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง จนทำให้ชาวบ้านเข้าใจและยอมรับความเป็นจริงที่ว่าพื้นที่ป่าไม่สามารถครอบครองได้ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ไม่มีใครเห็นด้วยทันทีหรอก ถ้าต้องใช้เวลาคิดก่อน แต่ผมก็จะพยายามเข้าไปตามบ้านไปคุยให้เค้ารู้ว่าทำกินในที่ป่านั้นผิด ทำให้ตายก็ไม่ได้เป็นเจ้าของ ถ้ายอมทำตามเป็นป่าชุมชนเค้าจะได้เข้าไปใช้ทำกิน แค่อ้อมมาทำข้อตกลงร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนกินไปมันก็เป็นพืชของหลวงเค้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน ฉันก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมันมั่นคง ยั่งยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ทุกคนในหมู่บ้านรู้หมดแหละว่าผู้ใหญ่บ้านพยายามขนาดไหนให้เกิดเป็นป่าชุมชน ทั้งอดทนต่อคำตำหนิในตอนที่ไม่มีคนเข้าใจ จนทำคนร่วมใจกันทำให้มันสำเร็จเป็นป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 38 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนมีเป้าหมายที่จะจัดตั้งป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้รอบชุมชนให้คงอยู่อย่างยาวนานและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ผู้นำชุมชนเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยการศึกษาและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้ตนเองมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านด้วยความเพียรพยายาม ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ด้วยการเตรียมความพร้อมและมีแผนให้บรรลุเป้าหมายด้วยความไม่ประมาท เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต จึงเป็นผู้มีมงคลชีวิตที่ 6 ดังตนชอบ

2.2 มงคลที่ 7 เป็นพหูสูต

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความรู้มาก กล่าวคือ ผู้นำชุมชนรู้ว่าต้นเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชนเสื่อมโทรม มีผลมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่มีความรู้

ความเข้าใจแบบผิด ๆ ที่ว่า หากตนเองได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าในระยะเวลานานจะได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่นั้น และทุกคนใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้ ทำให้ชาวบ้านเข้าครอบครองทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรกติ และทุกคนใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอย่างไม่มีระบบและข้อจำกัด ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อก่อนชาวบ้านไม่มีที่ทำกินก็บุกรุกป่า ทำกินมาเรื่อย เห็นคนนั้นทำกินนี้ก็ทำ แล้วคนแก่เมื่อก่อนก็เชื่อว่าถ้าทำกินไปนาน ๆ ก็ได้เป็นเจ้าของ แล้วก็จากที่เข้าไปทำกินในพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งก็มาจากเชื่อว่าทำไปนานนานแล้วจะได้เป็นเจ้าของ เมื่อก่อนมันไม่ได้มีคนใส่ใจใครอยากจะทำอะไรก็ตาม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“เมื่อก่อนมีแต่คนหาประโยชน์ ตัดไม้เอาไม้ ยิงไก่ ยิงนก เก็บถั่วนี้จนแทบไม่เหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เก็บยังไม่ทันโต ป่ามันจะไปเหลืออะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นฉันเข้าใจว่าถ้าฉันทำกินไปเรื่อย ๆ ราชการก็จะให้ฉันเป็นเจ้าของเพราะฉันเป็นคนจนรายได้น้อย ถ้าคนที่ให้ผู้ใหญ่ไปฉันก็หมดสิทธิ์สิ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ก็ทำกินมาเป็นสิบๆปี ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ก็ไม่เห็นมีใครมาไล่ เข้าก็บอกมาตลอดว่าอีกหน่อยหลวงก็จะให้เรา เสียทั้งเงินเสียทั้งเวลาไปตั้งเท่าไรกว่าจะได้ขง ทำไม่ต้องเอาไปคืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

จากการสังเกตของผู้นำชุมชนที่เห็นว่าทรัพยากรในพื้นที่ป่ามีความเสื่อมโทรม และทราบข้อมูลมาว่าการจัดตั้งป่าชุมชนตามโครงการป่าชุมชนของภาครัฐ สามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนและใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน โดยมีระบบการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ ผู้นำชุมชนก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ กระบวนการ ขั้นตอน และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดตั้งป่าชุมชน จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ทั้งศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเอกสาร รับฟังจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จากการประชุม อบรมต่าง ๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เคยได้รู้ว่าป่าไม้มีโครงการป่าชุมชนก็สนใจแต่ตอนนั้นเรายังไม่พร้อมจะทำ พอเราคิดว่าพร้อมแล้วก็นั่งดู ก็หาเอาในมือถือว่าต้องเริ่มยังไง ทำยังไง ไปติดต่อที่ไหน ก็ไป ไปป่าไม้

ที่เค้าดูแล ไปติดต่อกับที่ทำงานป่าไม้จังหวัด เจ้าหน้าที่เค้าก็แนะนำ ให้เอกสาร ข้อมูลมา เราก็มานั่งดูที่บ้าน ก็มีความเข้าใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถ้าเค้ามีจัดประชุมเกี่ยวกับการทำป่าชุมชนอะไรพวกนี้ ป่าไม้เค้ารู้ว่าเราสนใจ เค้าก็จะโทรมาบอกเรามีประชุมที่นั่นะวันนี้นะ ว่างก็มาฟัง เราก็ไปฟัง อันไหนไม่รู้ก็ถามเค้าก็บอกเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

เมื่อผู้นำชุมชนได้ศึกษาข้อมูลประกอบกับการหารือกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขมะปรัง ต้องนำพื้นที่ป่าที่ถูกชาวบ้านครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกิน โดยปรั้งอยู่กลับคืนมาก่อน โดยดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถคาดการณ์ได้ทันทีที่จะทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก จึงเลือกใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยถ่ายทอดความรู้สร้างเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ป่าและป่าชุมชนที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้านเพื่อทดแทนความเชื่อดั้งเดิม เมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแล้วจะตระหนักถึงการกระทำของตนเอง ส่งผลให้สมัครใจคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกิน โดยปรั้งอยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน แม้ว่าการเปลี่ยนความเชื่อจะเป็นเรื่องยากก็เลือกที่จะทำเพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด และเมื่อจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ นอกจากจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านจะสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านจะทำกินมาแล้วห้าปีสิบปี แต่ในทางกฎหมายมันก็คือชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่า เขตป่ามันครอบครองไม่ได้แต่ยังไม่โดนจับ ถ้าจะยึดคืนพื้นที่ก็ต้องจับดำเนินคดีศาลตัดสินเมื่อไหร่ถึงจะเอาที่มามาทำเป็นป่าชุมชนได้ พอจะดำเนินคดีชาวบ้านผู้ใหญ่แกก็อีกอีก ๆ ขอไปเจรจากับชาวบ้านเองให้คืนมาทำป่าชุมชน พี่ยังบอกเกลยว่าพูดมันง่าย แต่ทำไม่ง่ายนะผู้ใหญ่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

“ตอนที่มาคุยกับผมว่าจะทำป่าชุมชน ก็เห็นชัดว่ามันมีอุปสรรคเรื่องพื้นที่ป่าที่คนในชุมชนบุกรุก มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำ แต่ผู้ใหญ่ก็มุ่งมั่นจนทำสำเร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 20 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“จะให้ชาวบ้านยอมคืนที่ที่ทำกินอยู่ ก็ต้องให้ยอมรับก่อนว่าที่นั่นนะเป็นที่หลวงไม่ใช่ของตัวเอง ครอบครองไม่ได้ ทำกินต่อไปอีกนานเท่าแก่ไหนก็โดนยึดคืนอยู่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“พอได้ยืนยันว่าทำป่าชุมชน ฉันทก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมัน

มันคง ยั้งยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ตอนได้ยืมที่แรกว่าผู้ใหญ่จะทำป่าชุมชน ฉันทึกแอบคิดนะว่ามันยาก หลายคนเข้าไปทำกินบนเขาที่จะทำป่าชุมชน อยู่ ๆ จะให้มาคืนได้ยังไง แต่ผู้ใหญ่บ้านแกล้งเก้งนะ มีความพยายามพูดจนทำให้พวกนั้นยอมทำตามได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 27 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนรู้ถึงสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม รู้ว่าต้องจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จึงจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าและยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง รู้ว่าจะวิธีดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ โดยการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน จะทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยกว่าการดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า และรู้ว่าเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนสำเร็จแล้ว จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว เห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความรู้ เรียนรู้มาก พึงมาก เป็นผู้รอบรู้ จึงเป็นผู้มีมงคลที่ 7 เป็นพหูสูต

2.3 มงคลที่ 14 ทำงานไม่คั่งค้าง

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ทำงานสำเร็จลุล่วง ซึ่งหลักการทำงานให้สำเร็จลุล่วง ประกอบด้วย ความเต็มใจทำ ความพากเพียร ความเอาใจใส่ และความเข้าใจทำ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนมีความเต็มใจที่จะดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน เนื่องจากเห็นถึงประโยชน์ของการจัดตั้งป่าชุมชนแล้วว่า หากจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ป่ารอบชุมชนที่เสื่อมโทรม และชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าได้อย่างถูกต้องภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการให้โอกาสชาวบ้านที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรกัญ ไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่เห็นเชิงเขากลายเป็นสวน ก็มีความตั้งใจอยากจะให้มันกลับคืนเป็นป่า แต่ถ้าทำไม่ได้อย่างน้อยก็ต้องไม่ถูกถางไปมากกว่านี้ พอรู้ว่ามีการป่าชุมชนที่จะช่วยได้ก็คิดว่าจะทำให้ได้ เพราะมันจะช่วยคงพื้นที่ป่าให้อยู่กับเรา และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แต่ผมก็จะพยายามเข้าไปตามบ้านไปคุยให้เค้ารู้ว่าทำกินในที่ป่ามันผิด ทำให้ตายก็ไม่ได้เป็นเจ้าของ ถ้ายอมทำตามเป็นป่าชุมชนเค้าจะได้เข้าไปใช้ทำกิน แต่ต้องมาทำข้อตกลงร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าการที่ชุมชนจะทำป่าชุมชน ไม่ใช่มองแต่เรื่องต้นไม้เรื่องป่าอย่างเดียว แต่ต้องมองไปถึงวิถีชีวิตที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตรงนั้น ดังนั้นเราต้องมองไปถึงเรื่องความยั่งยืนถึงลูกหลาน ความหลากหลายทางฤดูเก็บเกี่ยวด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 37 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

ผู้นำชุมชนมีความภาคภูมิใจ ไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน เนื่องจากการจัดตั้งป่าชุมชนจะสำเร็จได้ชาวบ้านในชุมชนต้องเห็นพ้องต้องกัน และจะต้องนำพื้นที่ป่าที่ถูกชาวบ้านครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินโดยปรักษ์อยู่มารวมเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าชุมชน โดยดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ผู้นำชุมชนจึงขอเลือกใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน โดยนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินโดยปรักษ์อยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนด้วยความสมัครใจ การตัดสินใจเลือกใช้วิธีการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านของผู้นำชุมชนนั้นคนรอบตัวที่ผู้นำชุมชนปรึกษาล้วนกล่าวว่า เป็นเรื่องที่ยาก และไม่สนับสนุน ทั้งที่รู้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นแน่นอน ผู้นำชุมชนยังคงกล้าที่จะเริ่มกระบวนการเพื่อให้สามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนที่มาคุยกับผมว่าจะทำป่าชุมชน ก็เห็นชัดว่ามันมีอุปสรรคเรื่องพื้นที่ป่าที่คนในชุมชนบุกรุก มันไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำ แต่ผู้ใหญ่ก็มุ่งมั่นจนทำสำเร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 20 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ทีแรกที่จะทำป่าชุมชนมันก็มีคนไม่เห็นด้วยนะ ต้องเสียที่ทำกินกันไปทำป่า ผู้ใหญ่บ้านเขาก็รู้แต่ก็ยังยืนยันว่าจะทำ อยากทำ แล้วเขาก็ทำสำเร็จ ทั้งที่ก็รู้ว่าเกลี้ยกล่อมคนมันไม่ง่าย กว่าจะได้ที่ดินแกพยายามอยู่หลายปี จากคนเห็นด้วยไม่กี่คนจนสำเร็จ ต้องนับถือแท้จริง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านจะทำกินมาแล้วห้าปีสิบปี แต่ในทางกฎหมายมันก็คือชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่า เขตป่ามันครอบครองไม่ได้แต่ยังไม่โดนจับ ถ้าจะยึดคืนพื้นที่ก็ต้องจับดำเนินคดี ศาลตัดสินเมื่อไหร่ถึงจะเอาที่มามาทำเป็นป่าชุมชนได้ พอจะดำเนินคดีชาวบ้านผู้ใหญ่เขาก็

อีกอีก ๆ ขอไปเจรจากับชาวบ้านเองให้คืนมาทำป่าชุมชน พี่ยังบอกแกล้งว่าพูดมันง่าย แต่ทำไม่ถายนะผู้ใหญ่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

ผู้นำชุมชนมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน เนื่องจากก่อนผู้นำชุมชนจะเริ่มกระบวนการจัดตั้งป่าชุมชน ได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์กระบวนการ ขั้นตอน และระเบียบวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งป่าชุมชนจากหลากหลายวิธีหลากหลายแหล่งความรู้ เช่น ศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสาร และสอบถามจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง จนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งป่าชุมชนอย่างถูกต้องชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่ไปถ่ายทอดแก่ชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องได้ เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีความตั้งใจที่จะจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เคยได้รู้ว่าป่าไม่มีโครงการป่าชุมชนก็สนใจแต่ตอนนั้นเรายังไม่พร้อมจะทำพอเราคิดว่าพร้อมแล้วก็มานั่งดู ก็หาเอาในมือถือว่าต้องเริ่มยังไง ทำยังไง ไปติดต่อที่ไหน ก็ไป ป่าไม้ที่เค้าดูแล ไปติดต่อที่ทำงานป่าไม้จังหวัด เจ้าหน้าที่เค้าก็แนะนำ ให้เอกสาร ข้อมูลมา เราก็มานั่งดูที่บ้าน เราก็มีความเข้าใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถ้าเค้ามีจัดประชุมเกี่ยวกับการทำป่าชุมชนอะไรพวกนี้ ป่าไม้เค้ารู้ว่าเราสนใจ เค้าก็จะโทรมาบอกเรามีประชุมที่นั่นะวันนี้นะ วางก็มาฟัง เราก็ไปฟัง อันไหนไม่รู้ก็ถามเค้าก็บอกเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผมก็จะพยายามเข้าไปตามบ้านไปคุยให้เค้ารู้ว่าทำกินในที่ป่านั้นผิด ทำให้ตายก็ไม่ได้เป็นเจ้าของ ถ้ายอมทำตามเป็นป่าชุมชนเค้าจะได้เข้าไปใช้ทำกิน แต่ต้องมาทำข้อตกลงร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเค้าจะพยายามพูดคุยกับชาวบ้านตลอด ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน พูดถึงประโยชน์ที่จะได้ ให้ชาวบ้านยอมรับด้วยความสมัครใจที่จะทำป่าชุมชนในหมู่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 12 สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนกินไปมันก็เป็นที่ดินของหลวงเค้า (หัวเราะ) มาคิด ๆ ดูก็เลยว่ามันก็จริงเหมือนผู้ใหญ่เค้าว่า คืนไปทำประโยชน์ของหมู่บ้านดีกว่าเลยคืน ๆ มันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

ประกอบกับความเอาใจใส่ที่ผู้นำชุมชนหมั่นแวะเวียนเข้าหาชาวบ้าน จึงได้รับฟังความคิดเห็น ข้อวิตกกังวลของชาวบ้านที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน ทำให้สามารถแก้ไขข้อวิตกกังวลของชาวบ้านได้อย่างถูกต้อง ทำให้ชาวบ้านเปิดใจยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เวลาเราเห็นลูกบ้านเรานั่งรวมกลุ่มกันก็จะเข้าไปหานะ ไปปรับฟังความคิดเห็นว่าลูกบ้านเรามีความคิดยังไง และจะได้อธิบายให้เข้าใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านมาขอให้ร่วมทำป่าชุมชน ครั้งแรกไม่อยากจะไปเพราะเสียคามาก พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลูกลายพาราไปแล้ว โตจนกรีดได้แล้ว ลงแรงไปตั้งหลายปี ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลายเรื่อง ฉันทำมาหากินกับพื้นที่มา แล้วถ้าฉันกินฉันจะอยู่ยังไง ฉันก็คิดมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริงๆ ไข่มี๊ยะ เค้าวว่าเราปลูกในป่า เอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่พูดหรือ แต่ผู้ใหญ่ก็รับปากดืบดีว่าได้แน่นอน ถ้าถึงเวลาทำกินไม่ได้จะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“กับคนที่เสียหายเยอะ ๆ เสียเงิน เสียเวลา และต้องเสียที่ที่ทำกินอยู่ น่าจะไม่รู้จะไปทางไหนดี จะทำไงต่อ ก็เลยต่อต้าน แต่พอตกลงทำระเบียบใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเสร็จ ชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย ไม่มีอะไร เพราะระเบียบที่ทำเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องส่งให้ราชการตอนขอจัดตั้งป่าชุมชนด้วย เลยทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจขึ้นว่าต้นไม้ที่ปลูกไว้ไม่โดนถอนและได้ทำกินต่อแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

ผู้นำชุมชนมีความเข้าใจในการทำงานเพื่อให้การจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ หากบังคับใช้ระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าซึ่งส่งผลกระทบเป็นอย่างมากกับชาวบ้านบางกลุ่มซึ่งอาจเกิดข้อขัดแย้งและการต่อต้านต่อการจัดตั้งป่าชุมชนที่รุนแรง และเพื่อบรรเทาผลกระทบที่ชาวบ้านจะได้รับ ผู้นำชุมชนใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ป่าที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านให้เข้าใจถึงความจริงและตระหนักถึงการกระทำของตนเองที่ผิดต่อระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านให้ยอมรับ นำไปสู่การให้ความร่วมมือและจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็ต้องให้เค้ารู้กฎหมาย แต่บางคนเค้าไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่มีความรู้ ทำแต่งงาน ส่งลูกเรียน แล้วโรงเรียนก็ไม่มีวิชาสอนว่าทำกินในที่ป่ามันผิด แต่ก็ต้องพยายามสอนให้เค้ารู้ บอกให้เค้าเข้าใจ ผมว่าชาวบ้านทุกคนไม่อยากจะผิดเป็นตัวอย่างให้ลูกหลานตัวเองเห็นหรือ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่จะต้องตัดต้นทิ้ง แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนคนนอกที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่าและมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน จันก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมันมั่นคง ยังยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“การพูดคุยกับชาวบ้าน ต้องมีทักษะในการสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ถึงแม้ว่าพื้นที่นั้นชาวบ้านได้มีการปลูกยางพาราเป็นเวลา 5 ปี แต่ในทางกฎหมายชาวบ้านไม่สามารถไปบุกรุกเพื่อปลูกได้ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจข้อมูลเชิงกฎหมายและนิติวิทยาศาสตร์ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการบุกรุก และยังไม่มีการดำเนินคดี ทำให้ชาวบ้านเริ่มมองเห็นภาพ และผู้ใหญ่บ้านมีการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน และแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าการจัดทำป่าชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมและประเทศชาติอย่างไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

อีกทั้ง ยังพิจารณาแล้วว่าการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน ยังไม่เพียงพอให้สามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ผู้นำชุมชนจึงสร้างความเชื่อมั่นแก่ชาวบ้านด้วยการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน จากชาวบ้านทุกคนร่วมกันเสนอ จึงทำให้การจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จได้ในที่สุด ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“กับคนที่เสียหายเยอะ ๆ เสียเงิน เสียเวลา และต้องเสียที่ที่ทำกินอยู่ น่าจะไม่รู้จะไปทางไหนดี จะทำไงต่อ ก็เลยต่อต้าน แต่พอตกลงทำระเบียบใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเสร็จ ชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย ไม่มีอะไร เพราะระเบียบที่ทำเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องส่งให้ราชการตอนขอจัดตั้ง

ป่าชุมชนด้วย เลยทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจขึ้นว่าต้นไม้ที่ปลูกไว้ไม่โดนถอนและได้ทำกินต่อแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความเต็มใจจัดตั้งป่าชุมชน พวกเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน เอาใจใส่โดยการศึกษาหาความรู้ วางแผนการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน และมีเข้าใจในการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จโดยใช้ปัญญาพิจารณาเลือกวิธีเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนซึ่งชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด จนทำให้จัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีมงคลที่ 14 ทำงานไม่คั่งค้าง

2.4 มงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้และให้อภัย กล่าวคือ การที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชนแก่ชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านที่มีความเชื่อดั้งเดิมแบบผิด ๆ ว่าหากครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรักภัยเป็นระยะเวลานานจะได้กรรมสิทธิ์ในพื้นที่นั้น ได้ตระหนักถึงการกระทำของตนเองที่เป็นการทำลายทรัพยากรในพื้นที่ป่า และไม่เป็นผู้กระทำความผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไป โดยคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรักภัยอยู่มาจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และชาวบ้านในชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านเค้าจะพยายามพูดคุยกับชาวบ้านตลอด ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน พูดถึงประโยชน์ที่จะได้ ให้ชาวบ้านยอมรับด้วยความสมัครใจที่จะทำป่าชุมชนในหมู่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 12 สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาบอกว่าที่ที่ดินปลูกยางมันเป็นที่ของป่าไม้ เป็นของหลวง จะมาขอให้ฉันเอาไปทำป่าชุมชน ฉันก็โมโหอยู่ อยู่ ๆ มาพูดแบบนี้ แต่ฉันก็ยอมนะ เพราะผู้ใหญ่บอกถึงเหตุผลให้ฉันเข้าใจแล้ว ว่ามันดีและมีประโยชน์ทั้งกับฉันเองและคนอื่น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนกินไปมันก็เป็นที่ยของหลวงเค้า

(ห้าวเราะ) มาคิด ๆ คูก็เลยว่ามันก็จริงเหมือนผู้ใหญ่เค้าว่า คีนไปทำประโยชน์ของหมู่บ้านดีกว่า เลยคีน ๆ มันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แกไล่คยที่ละคน ทีละบ้าน จากนั้นก็ค่อย ๆ เริ่มจัดประชุม แกก็จะให้ความรู้กับ ชาวบ้านถึงประโยชน์ในการทำป่าชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 20 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน ฉันทก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไป ทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมัน มันคง ยังยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

ทั้งนี้ การจัดตั้งป่าชุมชนที่จะต้องนำพื้นป่าที่ชาวบ้านครอบครองและใช้ประโยชน์ ทำกินโดยปรักษ์อยู่มาร่วมเป็นพื้นที่ป่าชุมชน ส่งผลต่อชาวบ้านที่ได้ลงทุนลงแรงทำกิน ในพื้นที่ดังกล่าวรู้สึกว่าการถูกเอาเปรียบหรือเสียประโยชน์ จึงไม่พึงพอใจและไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน และมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งป่าชุมชน เกิดเป็นคำพูดและกิริยาที่ไม่สุภาพต่อผู้นำชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“นั่งกินเหล้ากันอยู่ พอผู้ใหญ่มาฉนลุกเลย รู้ว่ามันต้องมาพูดเรื่องป่าชุมชน เรื่องป่า ที่ถูกบุกรุก ก็ที่ดินดินเขาฉนก็ทำกินอยู่ ไม่อยากฟังมัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ทุกครั้งทีพูดกันเกี่ยวกับการทำป่าชุมชน คนอื่นเค้าก็ฟังนะ แต่คนที่เค้ารู้ว่าผู้ใหญ่ จะขอทีของเค้าทำกินอยู่ เค้าก็เดินหนี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 46 สัมภาษณ์, วันที่ 8 พฤศจิกายน 2563)

“ก็ทำกินมาเป็นสิบ ๆ ปี ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ก็ไม่เห็นมีใครมาไล่ เข้าก็บอกมาตลอดว่า อีกหน่อยหลวงก็จะให้เรา เสียทั้งเงินเสียทั้งเวลาไปตั้งเท่าไรว่กว่าจะได้ยาง ทำไมต้องเอาไปคืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

จากคำพูดและกิริยาที่ไม่สุภาพของชาวบ้านที่มีต่อผู้นำชุมชนนั้น เกิดจากหลายปัจจัย ทั้งความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่าที่มาจากความเชื่อดั้งเดิม ความกังวลในการทำมาหากิน ซึ่งผู้นำชุมชนทราบดีถึงสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเกิดพฤติกรรมดังกล่าว จึงไม่ได้นำมายึดถือ โกรธเคือง หรือผูกพยาบาทชาวบ้าน พร้อมช่วยหาทางออกสำหรับข้อวิตกกังวลของชาวบ้าน โดยเมื่อ จัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านทุกคนในชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ได้ รวมถึงชาวบ้านที่ทำกินในพื้นที่ป่าก็ยังสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตของตนเองที่เคยลงทุนลงแรงไว้ได้

แต่อยู่ภายใต้ข้อตกลงที่ชุมชนทำร่วมกัน คือระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“กับคนที่เสียหายเยอะ ๆ เสียเงิน เสียเวลา และต้องเสียที่ที่ทำกินอยู่ น่าจะไม่รู้จะไปทางไหนดี จะทำไงต่อ ก็เลยต่อต้าน แต่พอตกลงทำระเบียบใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเสร็จ ชาวบ้านทุกคนก็เห็นด้วย ไม่มีอะไร เพราะระเบียบที่ทำเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องส่งให้ราชการตอนขอจัดตั้งป่าชุมชนด้วย เลยทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจขึ้นว่าต้นที่ปลูกไว้ไม่โดนถอนและได้ทำกินต่อแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าจะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่จะต้องตัดต้นทิ้ง แล้วยังเข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่าและมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านมาขอให้ร่วมทำป่าชุมชน ครั้งแรกไม่อยากกินเพราะเสียด้ายมาก พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลูกยางพาราไปแล้ว โจนกรีดได้แล้ว ลงแรงไปตั้งหลายปี...ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แกอยากให้เราช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย...ก็ถ้ายังเข้าไปกรีดยางได้เหมือนผู้ใหญ่บอก แค่อ้างให้คนอื่นยอมรับ ส่วนร่วมยอมรับก็จะเข้าไปกรีดยางได้แต่ถ้าไม่ยอมผู้ใหญ่ก็จะช่วยพูดอีกแรง ให้ฉันเข้าไปกรีดยางได้อยู่ดี ฉันก็กินไปทำป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชนแก่ชาวบ้าน คือให้ความรู้เป็นทานหรือวิทยาทาน การที่ผู้นำชุมชนเข้าใจถึงการกระทำของชาวบ้านที่กระทำไม่ดีต่อตนเอง ไม่นำมายึดถือโอ้อวดหรือผูกพยาบาทชาวบ้านทั้งยังให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของชาวบ้าน คือให้อภัยหรืออภัยทาน แม้เป็นการให้เพื่อทำคุณเพื่อเหนี่ยวนำจิตใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ แต่ในการให้ความรู้ของผู้นำชุมชนยังทำให้ชาวบ้านที่ไม่รู้หรือรู้แบบผิด ๆ และกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าได้เข้าใจถึงหลักความเป็นจริงของการกระทำตนเอง นำไปสู่การไม่เป็นผู้กระทำผิดอีกต่อไปด้วยถือเป็นการให้ความอนุเคราะห์ ให้ความเมตตา เพื่อให้ชาวบ้านพ้นจากการกระทำผิดระเบียบ

การถือครองพื้นที่ป่า และเพื่ออนุรักษ์ ป่าพุทธรักษาป่าไม้และสิ่งแวดล้อมรอบชุมชนให้ยั่งยืนด้วย ซึ่งเป็นการให้ด้วยความปรารถนาดี เป็นประโยชน์กับชาวบ้าน จึงเป็นผู้มีมงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน

2.5 มงคลที่ 23 มีความถ่อมตน

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีกริยาอ่อนน้อม มีวาจาอ่อนหวาน และมีใจอ่อนโยน กล่าวคือ ชาวบ้านในชุมชนประกอบด้วยบุคคลจากหลายหลายช่วงวัย ทั้งเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน และผู้อาวุโส มีความรู้ การศึกษา และลักษณะท่าทางที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการสังเกตระหว่างการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ พบว่า เมื่อผู้นำชุมชนพบชาวบ้านทั้งที่มีอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าก็จะกล่าวทักทายเสมอ โดยบางครั้งก็ยกมือไหว้สวัสดีบ้าง บางครั้งก็พูดคุยทักทายกันบ้างแล้วแต่โอกาสและสถานการณ์ โดยประโยชน์ที่มักได้ขึ้นบ่อย ๆ ได้แก่ กินข้าวหรือยัง จะไปไหน ไปไหนมา หรือทำอะไรกัน เป็นการทักทายแบบถามตอบกันสั้น ๆ แล้วก็แยกย้าย แม้บางครั้งตัวชาวบ้านเองก็ไม่ได้เห็นผู้นำชุมชน แต่ผู้นำชุมชนก็จะเข้าไปทักทายแสดงตัวกับผู้สูงอายุก่อน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าว คำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านเค้าไม่ถือตัวนะ คิดดิน สบาย ๆ เจอที่ไหนก็ทักตลอด บางทีเราตาไม่ดี คนแก่มองไม่ชัด แยกก็เข้ามาทักทาย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

อีกทั้งยังพบว่า เมื่อผู้นำชุมชนจะต้องเดินผ่านผู้อาวุโสหรือผู้ที่มีอายุมากกว่าตนเอง ที่นั่งกับพื้น มักจะก้มตัวลงเล็กน้อยระหว่างเดินผ่าน ซึ่งเป็นกริยาที่อ่อนน้อม ไม่มีท่าทีที่แสดงออกถึงความกระด้าง เย่อหยิ่ง ทะนงตน หรืออวดแบ่ง แม้ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านจะได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ มีตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายและมีสิทธิอำนาจในการปกครองดูแลชาวบ้านก็ตาม ผู้นำชุมชนก็ยังคงมีความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ดีกับชาวบ้าน ประกอบกับพฤติกรรมของผู้นำชุมชนที่มีการวางแผนการดำเนินงานล่วงหน้าและรับผิดชอบงานจนแล้วเสร็จ เมื่อมีผู้ไม่เข้าใจหรือไม่เข้าใจการทำงานใด ๆ ก็เต็มใจที่จะบอกกล่าวสอนงาน หรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ไม่ดูถูกเหยียดหยาม พุดตาค้าง หรือตะคอกข่มขู่ ถือเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน ทำให้การทำกิจกรรมใด ๆ ของผู้นำชุมชนก็มักจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอยู่เสมอ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

“คนทำงานกับผู้ใหญ่บ้านจะรู้ว่าแกเป็นคนตรงต่อเวลา นึกก็โมงแจะมาก่อน แล้วก็เป็นคนคิดไว้ล่วงหน้าแล้ว ว่าเช้านี้จะทำอะไร ปายทำอะไร เวลาแจะให้ไปช่วยทำอะไร แกก็จะบอกไว้ก่อน บางอย่างฉันทำไม่เป็น ไม่เคยทำ ผู้ใหญ่แกก็จะบอกว่าต้องทำแบบนี้ละ แบบนั้นนะ บางทีก็ทำให้ดู

อธิบายให้ฟังไปด้วย โอ้ย...ใจเย็นมากไม่มีโมโห” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ทำงานกับผู้ใหญ่บ้านอยู่บ่อย ๆ แก่ไม่ใช่สิ่ง ๆ แล้วไปนะ ลงมือทำเองด้วย บางครั้งไม่พูดแต่ทำเลย เราก็คงไปช่วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 11 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“จากที่ได้เห็นกันมาผู้ใหญ่แกชอบให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม มาช่วยกันคิดช่วยกันทำ แกมีความกระตือรือร้นมากนะ ทุกงานแกจะไปก่อนคนอื่น จนของไปรอชาวบ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 40 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“แกเป็นคนพูดจริงทำจริง ขยัน มาก่อนเวลาตลอด มานั่งรอชาวบ้าน แทนที่ชาวบ้านจะมารอ (หัวเราะ) จะคอยให้ความรู้กับชาวบ้านตลอด เป็นคนไม่ถือตัว ชาวบ้านเสนออะไรแกรับฟังตลอด ชาวบ้านรักแก นับถือแก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 41 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

และผู้นำชุมชนยังถือเป็นผู้มีใจอ่อนโยน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพการตัดสินใจของส่วนร่วม ซึ่งจากการจัดตั้งป่าชุมชนในคราวแรกก็มีชาวบ้านไม่เห็นด้วย แม้ผู้นำชุมชนจะถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่าและป่าชุมชนอย่างไรก็ยังคงไม่เห็นด้วย ผู้นำชุมชนพยายามเข้าหาชาวบ้าน รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วย ทำให้รู้ว่าที่ชาวบ้านมีข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับการทำมาหากิน การประกอบอาชีพของตนเองในอนาคตหลังจากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว เพื่อเป็นการแก้ไขข้อวิตกกังวลและสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้าน ได้จัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ที่มาจากการให้ชาวบ้านทุกคนร่วมกันเสนอสิ่งที่ต้องการตามความคิดเห็นของตนเองและร่วมกันคัดเลือกกลั่นกรองออกมาเป็นข้อตกลงร่วมกัน ในชุมชนที่ชาวบ้านทุกคนยอมรับจะต้องยึดถือปฏิบัติในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน หลังจากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ทำให้สามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เวลาเราเห็นลูกบ้านเรานั่งรวมกลุ่มกันก็จะเข้าไปหานะ ไปรับฟังความคิดเห็นว่าลูกบ้านเรามีความคิดยังไง และจะได้อธิบายให้เข้าใจ เวลาชาวบ้านอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ถ้ามีคนในกลุ่มส่วนใหญ่เข้าใจ ที่เหลือก็จะไม่มีปัญหา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตาม

ความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ฟัง ๆ ผู้ใหญ่ฟังชาวบ้านนะ เวลาประชุมกันที่รัย ชาวบ้านเสนอความคิดเห็นอะไร ผู้ใหญ่ฟังอย่างมีเหตุผล แล้วมาปรึกษาร่วมกันอีก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเก่ง มีความรู้ แต่เวลามีคนเสนอความคิดเห็นอะไร ก็จะรับฟังจากทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 32 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่ฟังชาวบ้านนะ เวลาประชุมกันที่รัย ชาวบ้านเสนอความคิดเห็นอะไร ผู้ใหญ่ฟังอย่างมีเหตุผล แล้วมาปรึกษาร่วมกันอีก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 45 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนแสดงตนกล่าวทักทายชาวบ้านคนอื่นด้วยลักษณะท่าทางยิ้มแย้ม ปฏิบัติตนอ่อนน้อมเหมาะสมเมื่ออยู่กับผู้ที่อาวุโสกว่า โดยไม่ถือเทะนงตน เย่อหยิ่ง หรืออวดแบ่งว่าตนเองมีตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายเหนือกว่า เป็นผู้มีความอ่อนน้อม ใคร ๆ ก็อยากคบหา เมื่อทำงานร่วมกับชาวบ้านที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจหรือไม่เป็น ผู้นำชุมชนก็บอกกล่าวสอนด้วยความเต็มใจ ไม่พูดถากถาง ไม่พูดดูถูกเหยียดหยาม หรือพูดตะคอกข่มขู่ ถือเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน เข้ากับชาวบ้านได้ดี และพร้อมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านทุกคน ไม่ยึดถือความคิดของตนเองแต่เพียงผู้เดียว รู้จักผ่อนผัน ปรับความคิดเห็นเข้ากับส่วนร่วม ให้เกียรติในความคิดและการตัดสินใจของส่วนรวม เป็นผู้ที่มีใจอ่อนโยน ไม่สร้างศัตรู เพิ่มความสามัคคี จนสามารถทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จตามเป้าหมาย จึงเป็นผู้มีมงคลที่ 23 มีความถ่อมตน

2.6 มงคลที่ 27 มีความอดทน

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความอดทน กล่าวคือ เมื่อครั้งในช่วงที่ผู้นำชุมชนโน้มน้าวให้ชาวบ้านที่ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินในพื้นที่ป่าโดยปรักษ์สมัครใจคืนพื้นที่ร่วมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ต้องพบกับปัญหาอุปสรรคเมื่อชาวบ้านรู้สึกว่าตนเองเสียประโยชน์จากการจัดตั้งป่าชุมชน ถึงแม้จะเป็นพื้นที่ป่าแต่การทำกินด้านการเกษตร รวมถึงการปลูกพืชเศรษฐกิจ อย่างเช่น ยางพารา ทุเรียน ตั้งแต่ซื้อต้นกล้า เพาะปลูก ดูแล บำรุงรักษา กำจัดแมลงศัตรูพืช ล้วนต้องใช้เงินทุน ใช้แรง ใช้เวลาเฝ้ารอกว่าต้นกล้าจะเติบโต และเก็บผลผลิตได้ จึงไม่เห็นด้วยกับการคืนพื้นที่ป่าที่ทำกินอยู่เพื่อไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชน เกิดคำพูดหยาบคายและกิริยาที่ไม่สุภาพเมื่อพบผู้นำชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่แกเริ่มจากขอที่ดินจากอี่แกก่อนเลยนะ ที่ทำกินไปบนเขา อี่แกโกรธมาก คำว่าสารพัด ทั้ง ออกคัญญู ไม่รู้คุณคน แกก็ฟัง ก็พยายามอธิบาย อ้อย่างนั้น อ้อย่างนี้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ทุกครั้งที่พูดกันเกี่ยวกับการทำป่าชุมชน คนอื่นเค้าก็ฟังนะ แต่คนที่เค้ารู้ว่าผู้ใหญ่จะขอที่ดินของเค้าทำกินอยู่ เค้าก็เดินหนี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 46 สัมภาษณ์, วันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชนอดทนต่อคำพูดหยาบคายและกิริยาที่ไม่สุภาพของชาวบ้านที่ยังไม่เข้าใจต่อความปรารถนาดีในการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างถูกต้อง เพียรพยายามเข้าหาชาวบ้านอย่างไม่ย่อท้อ ถึงแม้ฝนจะตก แดดออก หรือพระอาทิตย์ตกแล้ว หากมีโอกาสผู้นำชุมชนก็จะพยายามถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเสมอ เพื่อให้ชาวบ้านยอมรับ และให้ความร่วมมือนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองทำกินโดยปรักษ์อยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ถือว่าแกเป็นคนที่มีความอดทนสูงต้องไปนั่งคุยกับชาวบ้านทีละหลังคากว่าจะได้พื้นที่คืน กว่าชาวบ้านจะเข้าใจตรงกัน ให้ความร่วมมือ แกต้องใช้เวลานานพอควร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 19 สัมภาษณ์, วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“สงสารผู้ใหญ่บ้านตอนยังไม่ให้คำตอบมันเวียนมาที่บ้านเกือบทุกวัน ฝนตกก็มา นั่งพูด ถ้าไม่คืนก็คงมาไม่เลิก ฟังแล้วมันก็ดีถ้ามี ก็เลยคืนให้เค้าไป ให้ทำตามทีผู้ใหญ่ตั้งใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 22 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ทุกคนในหมู่บ้านรู้หมดแหละว่าผู้ใหญ่บ้านพยายามขนาดไหนให้เกิดเป็นป่าชุมชน ทั้งอดทนต่อคำด่าในตอนที่ไม่มีคนเข้าใจ จนทำคนร่วมใจกันทำให้มันสำเร็จเป็นป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 38 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

การที่ผู้นำชุมชนเผชิญกับคำพูดหยาบคาย และกิริยาที่ไม่สุภาพของชาวบ้านที่มีทัศนคติในด้านลบต่อตนเอง ให้เจ็บช้ำน้ำใจ ไม่เป็นไปอย่างที่หวัง เป็นความอดทนต่อความเจ็บใจ และความเพียรพยายามเข้าหาชาวบ้านอย่างไม่ย่อท้อของผู้นำชุมชนที่แม้ฝนตก หรือพระอาทิตย์ตกแล้ว หากมีโอกาสก็ถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านได้ ผู้นำชุมชนก็จะไป เป็นความอดทนต่อความยากลำบาก ซึ่งความอดทนของผู้นำชุมชนทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านนำพื้นที่ป่า

ที่ครอบครองโดยปรักษ์ทำกินอยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงเป็นผู้มีมงคลที่ 27 ความอดทน

จากคุณลักษณะด้านมงคลชีวิตของผู้นำชุมชนดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลชีวิตที่ 6 ตั้งตนชอบ** คือ เป้าหมายที่จะจัดตั้งป่าชุมชน เพื่อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ป่ารอบชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน เป็นเป้าหมายที่ดีเมื่อดำเนินไปสำเร็จ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนจะได้รับการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าได้อย่างถูกต้อง จากนั้นผู้นำชุมชนก็แสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเตรียมความพร้อมถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่ได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านตามวิธีการที่ตนเองกำหนดไว้ด้วยความเพียรพยายามเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นให้ได้ ส่งผลให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลที่ 7 เป็นพหูสูตร** คือ มีความรู้ เรียนรู้มาก ฟังมาก เป็นผู้รอบรู้ รู้ลึกถึงสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม รู้ว่าต้องจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จึงจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าและยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง รู้กว้างว่าจะวิธีดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ โดยการเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน จะทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยกว่าการดำเนินการตามระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า และรู้ไกลว่าเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนสำเร็จแล้ว จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลที่ 14 ทำงานไม่ลืมหืม** คือ มีความเต็มใจและพากเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน เอาใจใส่โดยศึกษาหาความรู้ วางแผนดำเนินงานให้จัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ โดยใช้ปัญญาพิจารณาเลือกวิธีเจรจาโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด จนทำให้จัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลที่ 15 บำเพ็ญทาน** คือ ให้ความรู้เป็นทาน โดยถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า ป่าชุมชน และประโยชน์ที่ได้เมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน เพื่อเห็นยวนำจิตใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ แต่ยังมีความปรารถนาดีที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจถึงหลักความเป็นจริงของการกระทำอันจะนำไปสู่การไม่เป็นผู้กระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าอีกต่อไปด้วย และให้อภัย ไม่ยึดถือโกรธเคืองหรือผูกพยาบาทการกระทำของชาวบ้านที่มีคำพูดและกิริยาที่ไม่เหมาะสมกับตนเอง พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของชาวบ้านที่มีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดตั้งป่าชุมชนและให้ความร่วมมือสามารถจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จ **ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลที่ 23 มีความถ่อมตน** คือ มีกริยาอ่อนน้อม กล่าวทักทายคนอื่นด้วยความมีไมตรีจิต ยิ้มแย้ม ประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมเมื่ออยู่กับผู้ที่อาวุโสโดยไม่ถือโทษงอนตน เย่อหยิ่ง หรืออวดเบ่ง ว่าตนเองมีตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายเหนือกว่าชาวบ้าน

ผู้อื่น มีวาจาอ่อนหวาน เมื่อทำงานร่วมกับชาวบ้านที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจหรือไม่เป็น ผู้นำชุมชนก็บอกกล่าวสอนด้วยความเต็มใจ ไม่พูดถากถาง ไม่พูดดูถูกเหยียดหยาม หรือพูดตะคอกข่มขู่ และมีใจอ่อนโยน ไม่สร้างศัตรู เพิ่มความสามัคคี พร้อมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านทุกคน ไม่ยึดถือความคิดของตนเองแต่เพียงผู้เดียว รู้จักผ่อนผัน ปรับความคิดเห็นเข้ากับส่วนร่วม ให้เกียรติในความคิดและการตัดสินใจของส่วนรวม จนสามารถทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนได้สำเร็จตามเป้าหมาย และผู้นำชุมชนเป็นผู้มีมงคลที่ 27 ความอดทน คือ มีความอดทนต่อความเจ็บใจ ที่ต้องเผชิญกับคำพูดหยาบคาย และกิริยาที่ไม่สุภาพของชาวบ้านที่มีทัศนคติในด้านลบต่อตนเอง ให้เจ็บช้ำน้ำใจ ไม่เป็นไปอย่างหวัง และอดทนต่อความยากลำบาก ความเพียรพยายามเข้าหาชาวบ้านอย่างไม่ย่อท้อของผู้นำชุมชนที่แม้ฝนตก หรือพระอาทิตย์ตกแล้ว หากมีโอกาสก็ถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านได้ ผู้นำชุมชนก็จะมานะบากบั่นไปหาชาวบ้าน ซึ่งความอดทนของผู้นำชุมชนทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านนำพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยทำกินอยู่มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ ซึ่งหลักมงคลชีวิตของผู้นำชุมชนเหล่านี้ ชาวบ้านเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติของผู้นำชุมชน โดยมงคลที่ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีเป็นอันดับแรก คือ มงคลที่ 6 ตั้งตนชอบ เป็นการตั้งเป้าหมายให้ถูกต้องชัดเจน และมุ่งมั่นให้สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างมีแบบแผน เพราะมีเป้าหมายจึงเกิดแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาด้านอื่นต่อไป ทั้งนี้มงคลทุกข้อล้วนมีความสำคัญในการฝึกปฏิบัติตนให้เจริญก้าวหน้าและเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้นำชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน

3. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชน

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชน ที่มีผลต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง มี 4 ประการ ดังนี้

3.1 ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills)

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสาร มีความเพียรพยายามในการส่งข้อมูล และรับฟังข้อโต้แย้ง ปัญหา ข้อกังวลใจที่ชาวบ้านมีเกี่ยวกับพื้นที่ป่า เกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งป่าชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้านอย่างถูกต้อง ไม่มีข้อโต้แย้งและข้อกังวล อีกทั้ง มีทักษะด้านการสื่อสารแบบเจรจาต่อรองกับชาวบ้าน ให้คล้อยตามว่า หากยอมคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว พืชผลที่ได้ลงทุนลงแรงไว้ก็ใช้ว่าจะต้องทิ้งเปล่า ยังคงไปเก็บเกี่ยวได้ เพียงแต่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ที่ชาวบ้านทุกคนจะกำหนดขึ้นร่วมกัน ส่งผลให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“จากที่รู้จักผู้นำชุมชนมา ทำงานร่วมกัน แก่ก็เป็นคนพูดตรง ๆ นะ เห็นเวลาคุยกับลูกบ้านแกหรืออธิบายอะไรแกก็จะพูดภาษาบ้าน ๆ ไม่เป็นภาษาทางการอะไร ให้เค้าเข้าใจง่าย ๆ อะ เหมือนแกสรุปความรู้แกมาอธิบายให้ชาวบ้านฟังอะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8 สัมภาษณ์, วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“เมื่อได้ลงพื้นที่ไปวัดพื้นที่ได้มีการพูดคุยกับชาวบ้าน ต้องมีทักษะในการสื่อสารให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านได้มีการปลูกยางพารามาเป็นเวลา 5 ปี แต่ในทางกฎหมายชาวบ้านไม่สามารถไปบุกรุกเพื่อปลูกได้ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจข้อมูลเชิงกฎหมายและนิติวิทยาศาสตร์ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการบุกรุก และยังไม่มีการดำเนินคดี ทำให้ชาวบ้านเริ่มมองเห็นภาพ และผู้ใหญ่บ้านมีการสร้างความเป็นมิตรกับชาวบ้าน และแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าการจัดทำป่าชุมชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมและประเทศชาติอย่างไร และยังให้ความรู้เกี่ยวกับวนเกษตรอีกด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

“ตอนได้ยินทีแรกว่าผู้ใหญ่จะทำป่าชุมชน ฉันก็แอบคิดนะว่ามันยาก หลายคนเข้าไปทำกินบนเขาที่จะทำป่าชุมชน อยู่ ๆ จะให้มาคืนได้ยังไง แต่ผู้ใหญ่บ้านแกก็เก่งนะ มีความพยายามพูดจนทำให้พวกนั้นยอมทำตามได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 27 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ไปฟังที่เค้าเชิญไปประชุม ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ได้พูดเรื่องขอคืนพื้นที่ตรง ๆ แต่พูดถึงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า การทำให้เป็นป่าชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“เวลาเราเห็นลูกบ้านเรานั่งรวมกลุ่มกันก็จะเข้าไปหานะ ไปรับฟังความคิดเห็นว่าลูกบ้านเรามีความคิดยังไง และจะได้อธิบายให้เข้าใจ เวลาชาวบ้านอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ถ้ามีคนในกลุ่มส่วนใหญ่เข้าใจ ที่เหลือก็จะไม่มีปัญหา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่จะต้องตัดต้นทิ้ง แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่าและมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านมาขอให้ร่วมทำป่าชุมชน ครั้งแรกไม่ยากเย็นเพราะเสียตายน้อย พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลุกยางพาราไปแล้ว โตนกริดได้แล้ว ลงแรงไปตั้งหลายปี ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่ายังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคอยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แกล้งขอให้ช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

3.2 ทักษะ (Attitudes)

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีแนวความคิดเป็นด้านบวก มีความปรารถนาดีต่อชาวบ้าน ซึ่งเห็นได้จากการช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนด้วยความเต็มใจ ความเข้าใจในสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของชาวบ้านในการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริยาย มุ่งมั่นตั้งใจให้ชาวบ้านกลับมาปฏิบัติตามระเบียบอย่างถูกต้อง โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามระเบียบที่ถูกต้อง เปิดรับความคิดเห็น ข้อเสนอของชาวบ้านทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน โดยชาวบ้านทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่เห็นเชิงเขากลางเป็นสวน ก็มีความตั้งใจอยากจะให้มันกลับคืนเป็นป่า แต่ถ้าทำไม่ได้อย่างน้อยก็ต้องไม่ถูกถางไปมากกว่านี้ พอรู้ว่ามีการป่าชุมชนที่จะช่วยได้ก็คิดว่าจะทำให้ได้ เพราะมันจะช่วยคงพื้นที่ป่าให้อยู่กับเรา และชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“กิจกรรมหมู่บ้านที่ทำกับป่าชุมชนที่เราจัดก็มีปลูกป่า ทำกับราชการ ผู้ใหญ่บ้านก็จะให้เด็กที่โรงเรียนมาด้วย มาช่วยกันปลูกจะได้รู้จักการปลูกต้นไม้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 25 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าจะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่ว่าต้องตัดต้นทิ้ง แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่าขอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่าและมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“เป็นผู้ใหญ่บ้านที่เสียสละคนึงเท่าที่เคยเห็นนะ ทุ่มเทเพื่อส่วนรวม อันไหนที่ชาวบ้านได้ประโยชน์ก็จะหมาทำ ป่าชุมชนก็ด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 26 สัมภาษณ์, วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แกอยากให้เราช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มันก็มาหา บอกให้คนที่สวนที่รุกเข้าไปทำในป่าจะเพราะมันผิด ผิดกฎหมาย เป็นครอบครัวผู้ใหญ่บ้าน แต่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี จะเอาไปทำป่าชุมชนของหมู่บ้าน อีกอย่างถ้าอ๊ไม่คืน คนอื่นจะคืนได้ยังงี้ อ๊เป็นญาติต้องทำเป็นตัวอย่างก่อน ไม่งั้นชาวบ้านจะหาว่ามันลำเอียง เลือกลปฏิบัติ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 29 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ชาวบ้านเค้าเห็นความสำคัญของผู้ใหญ่บ้านนะ ไม่งั้นจะให้ความร่วมมือทุกเรื่องหรอ แล้วผู้ใหญ่แกก็เก่ง ใจเย็น ใครผิด ใครไม่ดี แกไม่เคยว่าไม่ด่า ไม่เข้าข้างใคร คอยกล่อมให้ดีขึ้น เข้าใจกันมากกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านนะไปวัดประจำแหละ เจอกันประจำที่วัด แกชอบไปช่วยที่วัดทำนุ้่นทำนั้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 30 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ฉันว่าผู้ใหญ่บ้านขยันนะ วัน ๆ ไม่อยู่เฉย ทำนุ้่นทำนั้ แกเลยไม่ค่อยว่าง แต่ถ้าใครเป็นไรไปบอกแก แกก็มาทันทีนะ บ้านไหนเดือนร้อนนะบอกแกแกก็ไปช่วยทันทีนะ ถ้าแกทำไม่ได้ แกก็จะหาคนอื่นมาช่วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 31 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

3.3 ระดับความรู้ (Knowledge Levels)

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ และหมั่นศึกษาใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกจากค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองแล้ว สิ่งที่ไม่ชัดเจน เช่น การวิธี กระบวนการ ระเบียบ หรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน ก็ไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการป่าชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อนำความรู้ที่นั่นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“จากที่รู้จัก ทำงานร่วมกันมา ผู้ใหญ่เค้าเป็นคนเก่งนะ เข้าใจอะไรง่าย บางทีบอกอะไรไปนิดเดียว ก็รู้ว่าต้องไปทำยังไง แก้งังให้มันได้ เพราะการทำป่าชุมชนต้องให้ทุกคนในหมู่บ้านเข้าใจและเห็นด้วยมันถึงจะสำเร็จ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8 สัมภาษณ์, วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาบอกว่าที่ที่ฉันปลูกยางมันเป็นที่ยของป่าไม้ เป็นของหลวง จะมาขอให้ฉันเอาไปทำป่าชุมชน ฉันก็โมโหอยู่ อยู่ ๆ มาพูดแบบนี้ แต่ฉันก็ยอมนะ เพราะผู้ใหญ่บอกถึงเหตุผลให้ฉันเข้าใจแล้ว ว่ามันดีและมีประโยชน์ทั้งกับฉันเองและคนอื่น เมื่อเค้าว่าดี มีประโยชน์ ฉันก็ว่าดีแหละ ส่วนหนึ่งก็เพราะมันใจในตัวผู้ใหญ่ นะว่าจะไม่ทำให้เราผิดหวังหรอก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนกินไปมันก็เป็นที่ยของหลวงเค้า (หัวเราะ) มาคิด ๆ ดูก็เลยว่ามันก็จริงเหมือนผู้ใหญ่เค้าว่า ค็นไปทำประโยชน์ของหมู่บ้านดีกว่า เลยค็น ๆ มันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“เคยได้รู้มาว่าป่าไม้มีโครงการป่าชุมชนก็สนใจแต่ตอนนั้นเรายังไม่พร้อมจะทำ พอเราคิดว่าพร้อมแล้วก็มานั่งดู ก็หาเอาในมือถือว่าต้องเริ่มยังไง ทำยังไง ไปติดต่อที่ไหน ก็ไป ไปป่าไม้ที่เค้าดูแล ไปติดต่อที่ทำงานป่าไม้จังหวัด เจ้าหน้าที่เค้าก็แนะนำ ให้เอกสาร ข้อมูลมา เราก็มานั่งดูที่บ้าน ก็มีความเข้าใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถ้าเค้ามีจัดประชุมเกี่ยวกับการทำป่าชุมชนอะไรพวกนี้ ป่าไม้เค้ารู้ว่าเราสนใจ เค้าก็จะโทรมาบอกเรามีประชุมที่นี้นะวันนี้นะ ว่างก็มาฟัง เราก็ไปฟัง อันไหนไม่รู้ก็ถามเค้า ก็บอกเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านแถมความรู้แน่นเลยนะ ตอนมาคุยเรื่องป่าชุมชน ฉันถามไร ก็ตอบได้หมด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเค้าจะพยายามพูดคุยกับชาวบ้านตลอด ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน พูดถึงประโยชน์ที่จะได้ ให้ชาวบ้านยอมรับด้วยความสมัครใจที่จะทำป่าชุมชนในหมู่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 12 สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าการที่ชุมชนจะทำป่าชุมชน ไม่ใช่มองแค่เรื่องต้นไม้เรื่องป่าอย่างเดียว แต่ต้องมองไปถึงวิถีชีวิตที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตรงนั้น ดังนั้นเราต้องมองไปถึงเรื่องความยั่งยืนถึงลูกหลาน ความหลากหลายทางฤดูเก็บเกี่ยวด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 37 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

3.4 ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-culture Systems)

ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่เคารพในวัฒนธรรมของชุมชน แม้จะความตั้งใจที่จะทำป่าชุมชน ก็ศึกษาหาความรู้แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งบริบทของความเป็นอยู่เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่อยู่คู่กับป่ามานาน กล่าวได้ว่า เข้าใจในสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ในการพัฒนาที่จะต้องมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลง ผู้นำชุมชนก็ยังคงรับฟังความคิดเห็น และร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน เพื่อให้สังคมและวัฒนธรรมเดิมของชุมชนยังคงอยู่ และไม่หายไป อาทิ การเก็บของในป่าเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนก็ยังยังสามารถทำได้เช่นเดิม เก็บสมุนไพรไปจำหน่ายได้เช่นเดิม แต่อยู่ภายใต้ระเบียบๆ ที่ชาวบ้านกำหนดร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าจะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่จะต้องตัดต้นทิ้ง แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่า และมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่ก็อยากให้ช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเก่ง มีความรู้ แต่เวลามีคนเสนอความคิดเห็นอะไร ก็จะรับฟังจากทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 32 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่ฟังชาวบ้านนะ เวลาที่มีประชุมกันที่รับ ชาวบ้านเสนอความคิดเห็นอะไร ผู้ใหญ่ฟังอย่างมีเหตุผล แล้วมาปรึกษาร่วมกันอีก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 45 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

จากคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชน ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีทักษะในการสื่อสาร คือ มีความเพียรพยายามในการส่งข้อมูล และรับฟังข้อโต้แย้ง ปัญหา ข้อกังวลใจที่ชาวบ้านมีเกี่ยวกับพื้นที่ป่า เกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งป่าชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน ไม่มีข้อโต้แย้ง ข้อกังวล และทักษะด้านการสื่อสารแบบเจรจาต่อรองกับชาวบ้าน ให้คล้อยตามว่า หากยอมคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปักษ์รวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว พืชผลที่ได้ลงทุนลงแรงไว้ ก็อาจจะต้องทิ้งเปล่า ยังคงไปเก็บเกี่ยวได้ เพียงแต่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ที่ชาวบ้านทุกคนจะกำหนดขึ้นร่วมกัน ส่งผลให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและจัดตั้งป่าชุมชน ได้สำเร็จ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีทัศนคติ คือ มีแนวความคิดเป็นด้านบวก มีความปรารถนาดีต่อชาวบ้าน ความเข้าใจในสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปักษ์ มุ่งมั่นตั้งใจให้ชาวบ้านกลับมาปฏิบัติตามระเบียบอย่างถูกต้อง โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามระเบียบที่ถูกต้อง เปิดรับความคิดเห็น ข้อเสนอของชาวบ้านทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน โดยชาวบ้านทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจ ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความรู้ คือ และหมั่นศึกษาเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นอกจากนั้นความรู้ด้วยตนเองแล้ว สิ่งที่ไม่ชัดเจน เช่น การวิธี กระบวนการ ระเบียบ หรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน ก็ไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการป่าชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อนำความรู้ที่นั่นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนให้การจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ และผู้นำชุมชนเป็นผู้มีระบบสังคมและวัฒนธรรม มีความเคารพในวัฒนธรรมของชุมชน แม้จะมีความตั้งใจที่จะจัดตั้งป่าชุมชน แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งบริบทของความเป็นอยู่เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่อยู่คู่กับป่ามานาน กล่าวได้ว่า เข้าใจในสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ในการพัฒนาที่จะต้องมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลง ก็ยังคงให้สังคมและวัฒนธรรมเดิมของชุมชนยังคงอยู่ และไม่หายไป อาทิ การเก็บของในป่าเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน ก็ยังสามารถทำได้เช่นเดิม เก็บสมุนไพรไปจำหน่ายได้เช่นเดิม แต่อยู่ภายใต้ระเบียบฯ ที่ชาวบ้านกำหนดร่วมกัน ซึ่งบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำชุมชนเหล่านี้ทุกข้อ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การสื่อสารกับชาวบ้านมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งป่าชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง

จากการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า ก่อนจัดตั้งเป็นป่าชุมชนบ้านเขามะปริง พื้นที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเขามะปริงถูก

ชาวบ้านครอบครองโดยปรปักษ์ทำการเกษตรหลายราย ทำให้สภาพป่าในบริเวณนั้นเสื่อมโทรม ผู้นำชุมชนเห็นว่าหากต้องการอนุรักษ์ป่าไม้ให้คงอยู่กับชุมชนจะต้องผลักดันให้เกิดเป็นป่าชุมชนขึ้น จึงได้ปรึกษากาชาดผู้สนับสนุนโครงการป่าชุมชน แต่ด้วยพื้นที่ป่าของชุมชนถูกรอบครองโดยปรปักษ์เพื่อทำการเกษตรจากชาวบ้านในพื้นที่จำนวนหลายราย หากต้องการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน จะต้องดำเนินการยึดคืนพื้นที่ป่าที่ถูกครอบครองโดยปรปักษ์ทำการเกษตรกลับมาเสียก่อน โดยดำเนินการตามระเบียบการกระทำผิดในการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรปักษ์ของชาวบ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐ ผู้นำชุมชนจึงเสนอขอเจรจากับชาวบ้าน เพื่อขอคืนพื้นที่ป่าที่ถูกครอบครองโดยปรปักษ์ทำการเกษตรคืนกลับมาผนวกจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐ โดยผู้นำชุมชนใช้ระยะเวลาในการเจรจาประมาณ 2 ปี ก็สามารถขอคืนพื้นที่ป่าที่ถูกครอบครองโดยปรปักษ์จากชาวบ้าน และจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ จึงได้ศึกษากลยุทธ์การจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขมะปริง พบว่า ผู้นำชุมชนใช้การสื่อสาร 3 ระดับ ดังนี้

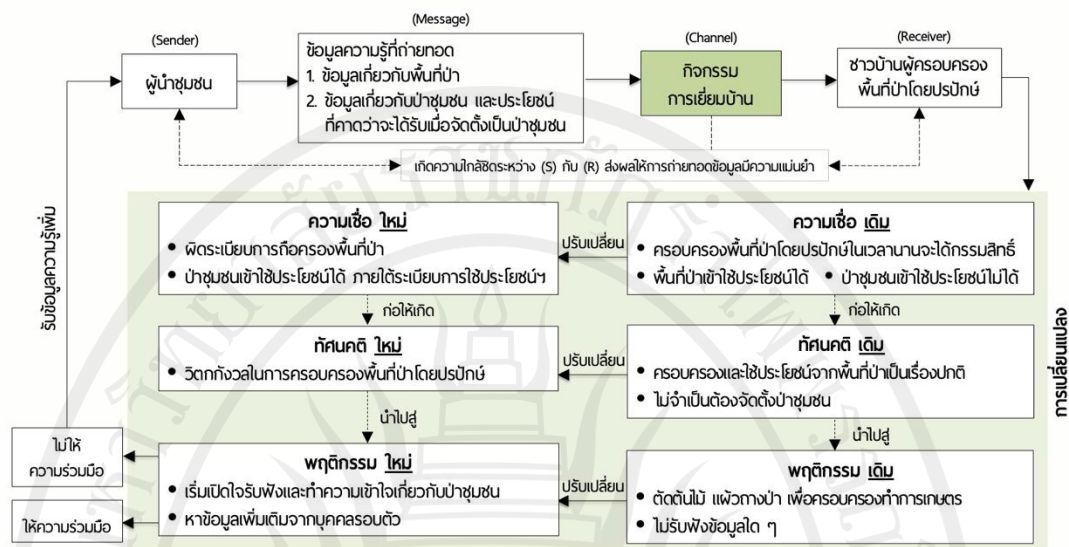
1. การสื่อสารระหว่างบุคคล
2. การสื่อสารกลุ่ม
3. การสื่อสารชุมชน

ทั้งนี้ จะไม่ลงรายละเอียดของผู้ส่งสาร เนื่องจากได้ลงรายละเอียดไปแล้วในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยในหัวข้อนี้จะลงรายละเอียดในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร (Message) ช่องทางในการส่งสาร (Channel) และการเปลี่ยนแปลงของผู้รับสาร (Receiver)

1. การสื่อสารระหว่างบุคคล

ผู้นำชุมชน (Sender) เน้นใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรปักษ์ อันเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ ด้วยการให้ความรู้ (Message) ผ่านการเยี่ยมบ้าน (Channel) ของชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรปักษ์ (Receiver) ดังแสดงในภาพประกอบ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพประกอบ 5 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกิดจากการเขียนบ้าน

อุปสรรคประการสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ คือการขอคืนพื้นที่ป่าจากชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริักษ์ อันเนื่องมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่เชื่อว่า หากตนเองได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าโดยเปิดเผยในระยะเวลาอันหลายสิบปี พืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ เติบโต เก็บเกี่ยวได้แล้ว จะต้องได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ป่าที่ตนครอบครองโดยปริักษ์อยู่ ถ้าคืนพื้นที่ป่านั้นไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนก็เท่ากับว่าสละสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่ และพืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ก็จะเสียเปล่า เพราะป่าชุมชนเป็นเขตพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านมาขอให้ร่วมทำป่าชุมชน ครั้งแรกไม่อยากกินเพราะเสียคายมาก พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลูกยางพาราไปแล้ว โตจนกรี๊ดได้แล้ว ลงแรงไปตั้งหลายปี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นฉันเข้าใจว่าถ้าฉันทำกินไปเรื่อย ๆ ราชการก็จะให้ฉันเป็นเจ้าของเพราะฉันเป็นคนจนรายได้น้อย ถ้าคืนที่ให้ผู้ใหญ่ไปฉันก็หมดสิทธิ์” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ชาวบ้านบางคนเล่าทำมาหากินกันในพื้นที่ป่าตรงนั้นมานานมาหลายรุ่นแล้ว คิดว่าอนาคตข้างหน้าตรงนั้นก็จะเป็นอย่างนี้ ถ้าให้ผู้ใหญ่ไปก็เท่ากับว่าสิทธิ ไม่ได้ที่แล้ว แล้วก็เข้าไปเก็บผลผลิตไม่ได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ไม่มีใครเข้าใจเลย เล่าคิดกันอย่างเดียว ทำไมต้องไปเอาพื้นที่ที่เค้าเคยทำมาหากินไปด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 23 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านในข้างต้น ก่อให้เกิดทัศนคติว่า การครอบครองและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าของชาวบ้านเป็นเรื่องปกติ จึงเป็นแรงขับที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการตัดไม้แผ้วถางป่า ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พืชผัก สมุนไพร และสัตว์ป่ามีจำนวนลดลง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน ผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัยหรือผู้ที่ยังไม่เปิดใจยอมรับ (Receiver) ดังกล่าว ผู้นำชุมชน (Sender) ใช้การเยี่ยมบ้าน (Channel) ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ (Message) จำนวน 2 ชุด ได้แก่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า และ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยคาดหวังว่าเมื่อชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัยมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ไปจนถึงพฤติกรรม และให้ความร่วมมือในการคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยมารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้สำเร็จ โดยแต่ละชุดข้อมูลความรู้ทำหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนความเชื่อของชาวบ้าน ดังนี้

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า

จากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านดังกล่าวที่ว่า หากตนเองได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าโดยเปิดเผยในระยะเวลาอันยาวนานหลายสิบปี พืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ เติบโต เก็บเกี่ยวได้แล้ว จะต้องได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ป่าที่ตนครอบครองโดยปรักภัยอยู่ ถ้าคืนพื้นที่ป่านั้นไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนก็เท่ากับว่าสิทธิในการครอบครองพื้นที่ และพืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ก็จะเสียเปล่า เพราะป่าชุมชนเป็นเขตพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ เป็นความเชื่อที่มาจากความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องหรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริง และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนได้ถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่าที่ถูกต้องว่า พื้นที่ป่ามีอาจถือครองกรรมสิทธิ์ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม อีกทั้งยังเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ดังสะท้อนได้จากคำกล่าว คำสัมภาษณ์ ดังนี้

“จะให้ชาวบ้านยอมคืนที่ที่ทำกินอยู่ ก็ต้องให้ยอมรับก่อนว่าที่นั่นนะเป็นที่หลวง ไม่ใช่ของตัวเอง ครอบครองไม่ได้ ทำกินต่อไปอีกนานเท่าแค่นั้นก็โดนยึดคืนอยู่ดี” (ผู้ให้ข้อมูล รายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ถึงแม้ว่าพื้นที่นี้ชาวบ้านได้มีการปลูกยางพารามาเป็นเวลาห้าปี แต่ในทางกฎหมาย ชาวบ้านไม่สามารถไปบุกรุกเพื่อปลูกได้ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจข้อมูลเชิงกฎหมายว่าการกระทำ เช่นนั้นเป็นการบุกรุกและยังไม่มี การดำเนินคดี ทำให้ชาวบ้านเริ่มมองเห็นภาพและ ผู้ใหญ่บ้าน มีการสร้างความเป็นมิตรกับชาวบ้าน แสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าการจัดทำป่าชุมชนนั้น มีประโยชน์ต่อ ส่วนรวมและประเทศชาติ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 47 สัมภาษณ์, วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)

“คืนพื้นที่ไปประมาณ 5 ไร่ ให้ไปทำป่าชุมชน ผู้ใหญ่บ้านมาขอ เราก็มีความเสียดายมาก เพราะพื้นที่ตรงนั้นเป็นพื้นที่สวยมาก ปลูกผลไม้ไว้แล้วด้วย แต่มันก็จริงตามเหตุผลที่ผู้ใหญ่บ้าน มาอธิบายอะ ว่ามันไม่ใช่ของเราเป็นของหลวง แล้วถ้าทำเป็นป่าชุมชนมันจะมีประโยชน์มากกว่า ยังขึ้น ถึงลูกหลาน ชุมชนเราก็จะมีพื้นที่ป่าบ้าง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

ผลจากความเชื่อดังเดิมของชาวบ้านดังกล่าว ก่อให้เกิดทัศนคติที่ว่า การครอบครอง และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนสามารถทำได้ นำไปสู่พฤติกรรม การตัด ต้นไม้ เผาถางป่า เข้าครอบครองทำการเกษตร ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ส่งผลให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และลดน้อยลง ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อก่อนมีแค่คนหาประโยชน์ ตัดไม้เอาไม้ ยิงไก่ ยิงนก เก็บนุ่นนี้จนแทบไม่เหลือ เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เก็บยังไม่ทันโต ป่ามันจะไปเหลืออะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้นำชุมชนถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับ ชาวบ้านเกี่ยวกับพื้นที่ป่าแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย และการทำกินของตนเองในอนาคต นำไปสู่การเปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ซึ่งเป็นทางออกสำหรับการทำกินและเข้าใช้ ประโยชน์ในพื้นที่ป่าในอนาคต รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการคืนพื้นที่ป่ารวมจัดตั้งเป็นป่า ชุมชน ดังที่จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า มีเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน จากความเชื่อดั้งเดิมที่ว่า การครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย ใช้ประโยชน์ ทำกินตลอดหลายสิบปีจะได้รับกรรมสิทธิ์พื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ให้ชาวบ้านเข้าใจอย่างถูกต้องว่า การครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย ใช้ประโยชน์ทำกินในพื้นที่ เพื่อให้ได้กรรมสิทธิ์ในพื้นที่ป่านั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้ และไม่อาจจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ที่สุดแล้วก็เป็นกรกระทำที่ผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่า โดยปรักภัย มีความวิตกกังวลในการครอบครองพื้นที่ป่าและการทำกินของตนเองในอนาคต นำไปสู่ การหาทางออกให้กับตนเอง โดยเริ่มเปิดใจที่จะรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งป่าชุมชน

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งป่าชุมชน

จากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจแบบผิดๆ ที่ว่า พื้นที่ป่า ที่อยู่โดยรอบชุมชน ชาวบ้านสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ แต่หากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว จะไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อีกต่อไป ทั้งการเก็บหาของป่า สมุนไพร ลำสัตว์ รวมถึง พืชเศรษฐกิจ อาทิ ต้นยาง ต้นทุเรียน ที่เคยทำกินอยู่ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนจะต้องถูกตัดโค่น ทำลายทิ้ง และปลูกไม้ป่าทดแทน ก่อให้เกิดความรู้สึกเสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับหากจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ นำไปสู่การไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน และยังคงตัดต้นไม้ เผ้วถางป่า ยิงนก ลำสัตว์ ในพื้นที่ป่าตามความพึงพอใจ ส่งผลให้ทรัพยากรในเขตพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พืชผัก สมุนไพร และสัตว์ป่าลดน้อยลง ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์ , วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“เมื่อก่อนมีแต่คนหาประโยชน์ ตัดไม้เอาไม้ ยิงไก่ ยิงนก เก็บนุ่นนี้จนแทบไม่เหลือ เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เก็บยังไม่ทันโต ป่ามันจะไปเหลืออะไร” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

ผู้นำชุมชนจึงต้องถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้านใหม่ ว่า ป่าชุมชน เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้น หากจัดตั้งเป็น ป่าชุมชนได้สำเร็จ ชาวบ้านก็สามารถเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้เช่นเดิม พืชเศรษฐกิจ อาทิ ต้นยาง ต้นทุเรียน ที่อยู่เขตพื้นที่ป่าชุมชน จะไม่ถูกโค่น ทำลายทิ้ง และสามารถเก็บเกี่ยวได้อย่างถูกต้อง แต่อยู่ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ชาวบ้านร่วมกันเสนอ และถือปฏิบัติ

เมื่อชาวบ้านได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการจัดตั้งป่าชุมชนเพื่อจะได้เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าอย่างถูกต้อง และเห็นด้วยกับการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนร่วมกัน ที่จะเป็นการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้มีความยั่งยืน นำไปสู่การให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

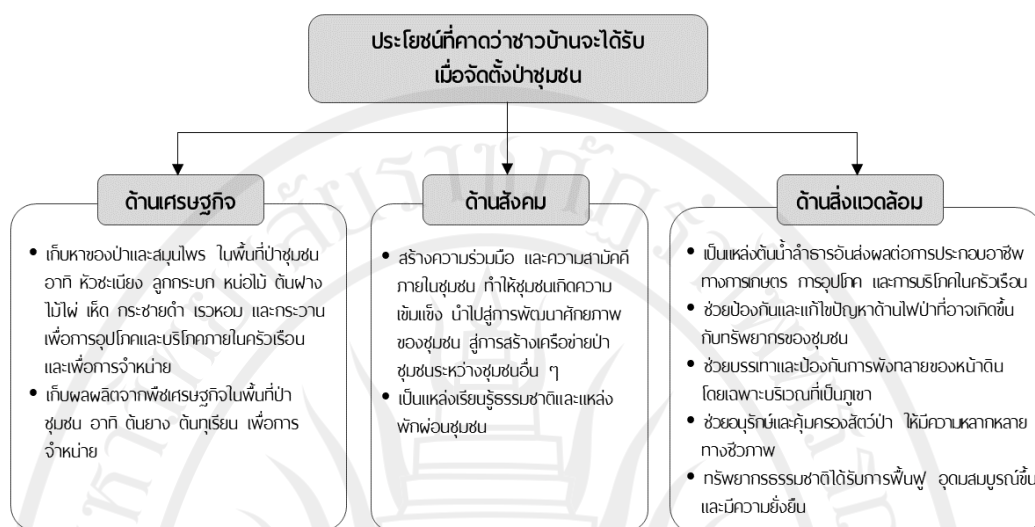
“ผู้ใหญ่มหาบ้าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน บ้าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่ว่าต้องตัดต้นไม้ แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่า และมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ผู้ใหญ่บ้านก็มาอธิบายให้ฟังจนเข้าใจ ที่บ้านก็เข้าใจ ว่าถ้าเกิดป่าชุมชนก็ยังเข้าไปทำกินได้ตามกฎที่ในหมู่บ้านเห็นชอบ แล้วที่เราปลูกทุเรียนเกินไปมันก็เป็นพืชของหลวงเค้า (หัวเราะ) มาคิด ๆ คูก็เลยว่ามันก็จริงเหมือนผู้ใหญ่เค้าว่า คืนไปทำประโยชน์ของหมู่บ้านดีกว่า เลยคืน ๆ มันไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะชุมชนจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพประกอบ 6 แผนภาพแสดงประโยชน์ที่คาดว่าจะชาวบ้านจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน

1. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ จากการเก็บหาของป่า และสมุนไพรต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าชุมชน อาทิ หัวชะเมียง ลูกกระบก หน่อไม้ ต้นฟาง ไม้ไผ่ เห็ด กระชายดำ เหวหอม และกระวาน เพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายได้ในระดับหนึ่ง และในกรณีที่มีปริมาณที่มากก็อาจจะจัดจำหน่าย หรืออาจมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

2. ประโยชน์ด้านสังคม ที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างความร่วมมือกันของชาวบ้านในการดำเนินการจัดตั้งป่าชุมชนอันเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีภายในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน และการสร้างเครือข่ายโดยป่าชุมชนที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างชุมชน

3. ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอันส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร การอุปโภค และการบริโภคในครัวเรือน เป็นแหล่งป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านไฟฟ้าที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรของชุมชน ช่วยบรรเทาและป้องกันการพังทลายของหน้าดิน โดยเฉพาะในบริเวณที่เป็นภูเขา ช่วยอนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรได้รับการฟื้นฟูให้มีความอุดมสมบูรณ์ ฯลฯ

การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน มีเป้าหมายเพื่อเมื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน จากความเชื่อดั้งเดิมที่ว่า พื้นที่ป่าที่อยู่โดยรอบชุมชน ชาวบ้านสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ แต่หากจัดตั้งเป็น

ป่าชุมชนแล้วจะไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อีกต่อไป ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ให้ชาวบ้านได้เข้าใจใหม่อย่างถูกต้องว่า ป่าชุมชน เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หากจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ ชาวบ้านก็สามารถเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้เช่นเดิม และสามารถเก็บเกี่ยวได้อย่างถูกต้อง แต่อยู่ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ชาวบ้านกำหนดร่วมกัน โดยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน เพื่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าอย่างถูกต้อง และเห็นด้วยกับการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน อันเป็นการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าให้มีความยั่งยืน และนำไปสู่การให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน

เมื่อชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริยายได้รับความรู้ความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า และข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอย่างถูกต้องแล้ว ทำให้ชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริยายเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการกระทำความผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ นำไปสู่การเริ่มเปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน พุดคุยเจรจากับบุคคลรอบตัว การเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งป่าชุมชนเป็นของชาวบ้านรายอื่น เพื่อสนับสนุนความคิด และใช้วิเคราะห์ผลดีผลเสียของตนเอง จนเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลายเรื่อง ฉันทำมาหากินกับพื้นที่มา แล้วถ้าฉันกินฉันจะอยู่ยังไง ฉันก็คิดมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ไม่มีใครเข้าใจเลย เขาคิดกันอย่างเดียว ทำไมต้องไปเอาพื้นที่ที่เค้าเคยทำกินมานานไปด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 23 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริงๆ ไข่มัย เค้าว่าเราปลูกในป่า เอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่พูดหรือ แต่ผู้ใหญ่ก็รับปากดีว่าได้แน่นอน ถ้าถึงเวลาทำกินไม่ได้จะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็คิดนานอยู่เสียดยางเงินลงไปหลายบาท แต่ก็เหมือนผู้ใหญ่ว่าแหละ เราทำผิดทำต่อไปมันก็ผิด ปลูกต่อไปลงทุนต่อไปมันก็ไม่ใช่ของเรา เอามาทำประโยชน์ดีกว่า แล้วคนอื่นเค้าก็คืนให้หมดแล้วด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2563)

“ตอนนั้นลุงก็ไม่ว่าผู้ใหญ่จะทำได้อย่างที่พูดปาว แต่ก็เห็นแกพูดบ่อย ๆ ก็ลองถาม ๆ กันดู เด็ก ๆ มันก็ว่าดี ลุงก็เลยคุยกับลูกว่าถ้าผู้ใหญ่ทำป่าชุมชนจริง ๆ จะเอาอย่างไร ก็ได้ความว่าให้คืนไปทำป่าชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 42 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

ทั้งนี้ ในชาวบ้านบางรายต้องการรับข้อมูลความรู้ซ้ำ ๆ หลายครั้ง จึงจะเกิดความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน แต่บางรายต้องใช้การสื่อสารระดับอื่นร่วมด้วยจึงจะเกิดการร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“พื้นที่ของตัวเองถูกขอประมาณ 2 ไร่ ไม่อยากให้ไปเพราะปลูกทุเรียนแล้วก็โดนมีลูกแล้ว แต่เมื่อมานั่งพูดคุยกันอยู่หลายครั้ง ก็เห็นความตั้งใจของผู้ใหญ่บ้าน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“สงสารผู้ใหญ่บ้านตอนยังไม่ให้คำตอบมันเวียนมาที่บ้านเกือบทุกวัน ฝนตกก็มานั่งพูด ถ้าไม่คืนก็ลงมาไม่เลิก ฟังแล้วมันก็คิดถ้ามี ก็เลยคืนให้เค้าไป ให้ทำตามที่คุณผู้ใหญ่ตั้งใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 22 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

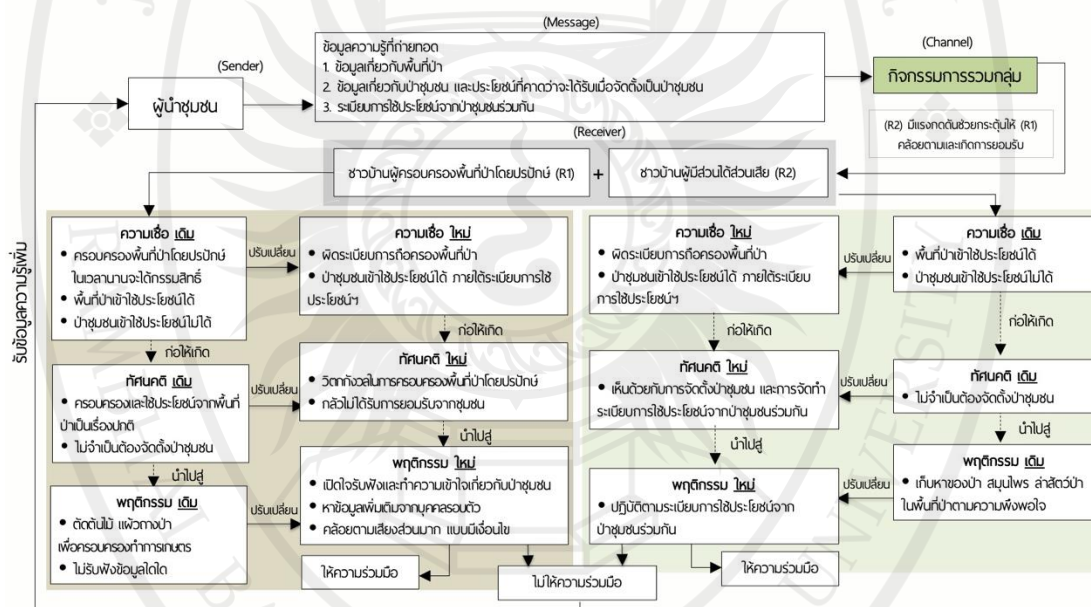
“ฉันเองก็รู้จักกับผู้ใหญ่มานาน เป็นคนที่ฉลาด นิ่ง รู้ว่าอะไรควรพูดอะไรควรทำ เวลาลงไปคุยกับชาวบ้าน ไม่ใช่ว่าคุยง่ายทุกคนนะ ชาวบ้านบางคนก็เรื่องเยอะ ผู้ใหญ่ก็พยายามอธิบายจนเข้าใจ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 40 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

จุดเด่นของการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อโน้มน้าวชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่า โดยปรักษ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ด้วยการให้ความรู้ (Message) ผ่านการเชื่อมบ้าน (Channel) ของชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักษ์หรือผู้ที่ไม่เปิดใจยอมรับ พบว่า การที่ผู้นำชุมชน (Sender) ถ่ายทอดความรู้ (Message) 2 ชุด คือ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า และ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน ผ่านการเชื่อมบ้าน (Channel) ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีความใกล้ชิดกันระหว่างผู้นำชุมชน (Sender) กับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่โดยปรักษ์ (Receiver) ส่งผลให้การถ่ายทอดข้อมูลความรู้มีความแม่นยำ อีกทั้งชาวบ้านยังเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสาร ทั้งการแสดงความคิดเห็น ข้อวิตกกังวล และซักถามสิ่งที่สงสัยในข้อมูลความรู้ที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอด ทำให้ผู้นำชุมชนรับรู้รับทราบถึงปัญหาข้อวิตกกังวลที่ชาวบ้านมีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน นำไปสู่การถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติมในการช่วยแก้ปัญหา ข้อวิตกกังวล และไขข้อข้องใจได้อย่างตรงประเด็น แต่อย่างไร ชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักษ์ก็ยังคงมีความวิตกกังวล และตระหนักถึงการกระทำของตนเองอันเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า และการทำงานในอนาคต จึงนำไปสู่การเปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน หากแต่ยังไม่เปลี่ยนใจความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนในทันที โดยจะพูดคุยกับบุคคลรอบตัวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากขึ้น เพื่อรับฟังความคิดเห็นเป็นข้อมูลเพิ่มเติม นำไปสนับสนุน

ใช้วิเคราะห์ผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง โดยส่วนมากจะต้องได้รับข้อมูลความรู้ซ้ำ ๆ หลายครั้ง หรือบางรายต้องใช้การสื่อสารกลุ่ม การสื่อสารชุมชนร่วมด้วย จึงได้รับความร่วมมือๆ โดยใช้ระยะเวลาในการเปิดรับข้อมูลความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรม ของชาวบ้านแต่ละราย มากหรือน้อยไม่เท่ากับขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

2. การสื่อสารกลุ่ม

ผู้นำชุมชน (Sender) เน้นใช้การสื่อสารกลุ่ม เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริักษ์ และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ไม่เปิดใจยอมรับอันเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ ด้วยการให้ความรู้ (Message) ผ่านการรวมกลุ่ม (Channel) ของชาวบ้าน (Receiver) ดังแสดงในภาพประกอบ

ภาพประกอบ 7 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารกลุ่ม และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่ม

จากการเยี่ยมชมบ้านที่ผู้นำชุมชนใช้เป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่าและข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริักษ์ โดยคาดหวังว่า เมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติไปจนถึงพฤติกรรมและได้รับความร่วมมือในการคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปริักษ์ไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน แต่การเยี่ยมชมไม่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติไปจนถึงพฤติกรรมได้ทั้งหมด แต่ทำให้ชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่า

โดยปรักษ์มีความวิตกกังวล และตระหนักถึงการกระทำของตนเองอันเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบ การถือครองพื้นที่ป่า และการทำกินในอนาคตได้ นำไปสู่การเริ่มเปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ผู้นำชุมชน (Sender) จึงใช้การรวมกลุ่ม (Channel) ของชาวบ้าน ในการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ชาวบ้าน (Receiver) อีกทางหนึ่ง สำหรับข้อมูลความรู้ (Message) ที่ถ่ายทอดให้ชาวบ้านในการรวมกลุ่ม พบว่ามี 3 ชุด ได้แก่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลเดียวกับที่ใช้ถ่ายทอดให้ความรู้ในการเยี่ยมบ้าน โดยข้อมูลแต่ละชุดทำหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนความเชื่อของชาวบ้านเช่นเดียวกับการเยี่ยมบ้าน และเพิ่มเติม (3) ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งทำหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนความเชื่อของชาวบ้าน ดังนี้

(3) ข้อมูลระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน

การที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าแบบไม่มีการจัดการการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม มีผลมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่ว่า หากครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าโดยเปิดเผยในระยะเวลาอันยาวนานหลายสิบปี พืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ เติบโต เก็บเกี่ยวได้แล้ว จะได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ป่าที่ตนครอบครองโดยปรักษ์อยู่ รวมถึงพื้นที่ป่าที่อยู่โดยรอบชุมชนก็สามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้โดยอิสระ ทั้งการเก็บหาของป่า สมุนไพร ล่าสัตว์ และปลูกพืชเศรษฐกิจ อาทิ ต้นยาง ต้นทุเรียน ทำกินอยู่ในเขตพื้นที่ป่า อันเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชาวบ้านมีพฤติกรรมการตัดต้นไม้ เผ้วถางป่า ปลูกพืชเศรษฐกิจ เก็บหาของป่า สมุนไพร และล่าสัตว์ ในพื้นที่ป่าตามความพึงพอใจ

เพื่อเป็นการหยุดพฤติกรรมอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและความสะดวก ในพื้นที่ป่า ผู้นำชุมชนจึงถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวบ้าน โดยใช้ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า และ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ในการปรับเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อป่าชุมชน เปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักษ์ มีการลงทุนลงแรงทำการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าไปแล้ว หากต้องการได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านให้คืนพื้นที่ป่านั้นมารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องคลายความวิตกกังวลเกี่ยวกับการทำกินในอนาคต รวมถึงความรู้สึกเสียผลประโยชน์จากการลงทุนลงแรงของชาวบ้านเสียก่อน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่บ้านมาขอให้ร่วมทำป่าชุมชน ครั้งแรกไม่อยากคืนเพราะเสียดายมาก พื้นที่ตรงดินเขา 3 ไร่กว่า ๆ ปลุกยางพาราไปแล้ว โดนกรีดได้แล้ว ลงแรงไปตั้งหลายปี” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็คิดนานอยู่เสียดายเงินลงไปหลายบาท” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริงๆ ไข่ม้อย เคี้ยวเราปลูกในป่าเอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่พูดหรือ แต่ผู้ใหญ่ก็รับปากบิดบิดว่าได้แน่นอน ถ้าถึงเวลาทำกินไม่ได้จะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“มันก็ลงทุนลงแรงไปแล้วเอาไปให้คนอื่นก็เสียดาย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563)

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลายเรื่อง ฉันทำมาหากินกับพื้นที่มา แล้วถ้าฉันคืนฉันจะอยู่ยังไง ฉันก็คิดมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

ผู้นำชุมชนใช้ข้อมูลระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ในการสร้างเข้าใจและความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้านที่มีความวิตกกังวลว่า หากคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ก็ยังคงเกี่ยวเกี่ยวพืชผล เก็บหาของป่า และสมุนไพรได้ ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งมาจากที่ชาวบ้านทุกคนร่วมกันกำหนดขึ้น ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่ว่าต้องตัดต้นไม้ แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนคนนอกที่ป่าและมันเป็นกองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่าและมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บอกชาวบ้านว่า ยังเข้าไปเก็บ ไปทำอะไรได้เหมือนเดิม เพียงแต่เราต้องมาคุยตกลง หาแนวทางร่วมกัน บางคนเก็บเกี่ยวไปแบบถอนรากถอนโคนมันจะสูญพันธุ์ ผู้ใหญ่แกอยากให้เราช่วยกันอนุรักษ์ของในป่าด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“แกก็อธิบายเยอะ พอได้ฟังแกบอก ก็พอเข้าใจ ว่าฉันจะเข้าไปที่ป่า แต่ก็ทำไปแล้ว แต่แกบอกว่าคืนแล้วก็มาตกลงกันได้เรื่องเข้าไปเก็บผลไม้ที่สวนเดิมของฉัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

โดยการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน มาจากการนำข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าและทรัพยากรในพื้นที่ป่าของชาวบ้านที่ผ่านมา ซึ่งประกอบด้วยการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า 2 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชาวบ้าน รวมไปถึงเงื่อนไข ข้อตกลงในการเก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าชุมชนที่มาจากการขอคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน นำมาพิจารณาคัดเลือก หรือเพิ่มเติมข้อกำหนด ข้อตกลง โดยชาวบ้านทุกคนให้การยอมรับ และเรียบเรียงเสนอขอความเห็นชอบจากชาวบ้านในชุมชนทั้งหมดอีกครั้ง ออกมาเป็นระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ข้อตกลงที่ใช้ป่าชุมชนร่วมกันก็มาจากทุกคนที่ช่วยกันคิด ใครคิดว่าแบบไหนดีก็เสนอมา แล้วก็จะมาประชุมคัดเลือกกันกลายมาเป็นข้อตกลง บังคับให้ทุกคนปฏิบัติร่วมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ข้อตกลงในการเข้าไปเก็บของป่าในป่าชุมชนก็มาจากในคนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอตอนประชุม แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะเอาข้อเสนอของทุกคนมาคัดเลือกกันอีกที เลือกเอาตามความเห็นของคนส่วนใหญ่ว่าดี คัดออกมาเป็นข้อตกลงที่ใช้ร่วมกันของป่าชุมชนเขามะปริง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเก่ง มีความรู้ แต่เวลามีคนเสนอความคิดเห็นอะไร ก็จะรับฟังจากทุกคน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 32 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่ฟังชาวบ้านนะ เวลามิประชุมกันที่รัย ชาวบ้านเสนอความคิดเห็นอะไรผู้ใหญ่ฟังอย่างมีเหตุผล แล้วมาปรึกษาร่วมกันอีก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 45 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

การจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกคน ทำให้เกิดการยอมรับในระบียบดังกล่าว ช่วยคลายข้อวิตกกังวลของชาวบ้านและเปรียบเสมือนหลักประกันหรือค้ำประกันสัญญาว่าหลังจากให้ความร่วมมือคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์ไปรวมจัดทำป่าชุมชนแล้ว พืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ในพื้นที่ป่าก็ยังเก็บเกี่ยวได้ไม่เสียเปล่า นำไปสู่การได้รับความร่วมมือคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์ไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ซึ่งสามารถสรุปการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าของชาวบ้านตามความเชื่อดังกล่าว ที่นำมา

เป็นข้อมูลในการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ของชุมชนบ้านเขมะปริง ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 สรุปการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า เพื่อจัดทำเป็นระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ของชุมชนบ้านเขมะปริง

การใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ป่าของชาวบ้าน ตามความเชื่อดั้งเดิม	ข้อตกลง เงื่อนไข จากชาวบ้านในการใช้ประโยชน์ จากป่าชุมชนร่วมกัน	ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ
ด้านเศรษฐกิจ		
1. เก็บหาของป่าและสมุนไพร ในพื้นที่ป่า อาทิ หัวชะเนียง ลูกกระบก หน่อไม้ ต้นฝาง ไม้ไผ่ เห็ด กระชายดำ เรวหอม กระวาน ตามความพึงพอใจ เพื่อการ อุปโภคและบริโภคภายใน ครัวเรือน และการ จำหน่าย	1.1 กำหนดพื้นที่การเก็บเกี่ยว 1.2 จำแนกคุณลักษณะของพืช และเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ เหมาะสมแก่การเก็บเกี่ยว 1.3 ห้ามชาวบ้านหมู่บ้านอื่น ๆ เข้าไปใช้ประโยชน์หรือ เก็บหาของป่าจากพื้นที่ป่า ชุมชน ก่อนได้รับอนุญาต จากผู้ใหญ่บ้าน 1.4 เก็บไม้ไผ่ เพื่อใช้ ประโยชน์ภายใน ครัวเรือนเท่านั้น	• ควรปลูกพืชสมุนไพรอื่น ๆ ที่เติบโตในป่าลักษณะ เดียวกันเพิ่มเติม เพื่อเพิ่ม ความหลากหลาย • มีการติดตาม/ตรวจสอบว่า - การเก็บหาของป่า และ สมุนไพรจากพื้นที่ป่า ชุมชนเป็นไปตามเงื่อนไข หรือไม่ - ใช้เพื่อการอุปโภคและ บริโภคภายในครัวเรือน หรือเพื่อการจำหน่าย
2. ปลูกพืชเศรษฐกิจ อาทิ ต้นยาง ต้นทุเรียน ในพื้นที่ป่า และเก็บผลผลิตเพื่อการ จำหน่าย	2.1 ไม่ตัดโค่น ทำลาย พืช เศรษฐกิจที่อยู่ใน พื้นที่ป่าก่อนจัดตั้งเป็น ป่าชุมชน	หากเพื่อการจำหน่าย ต้องบันทึกลงให้ชุมชน ครบถ้วน ถูกต้องหรือไม่

ตาราง 2 (ต่อ)

การใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ป่าของชาวบ้าน ตามความเชื่อดั้งเดิม	ข้อตกลง เงื่อนไข จากชาวบ้านในการใช้ ประโยชน์ จากป่าชุมชนร่วมกัน	ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ
	2.2 ชาวบ้านผู้มีพืชเศรษฐกิจ ก่อนจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ให้ชำระค่าเช่าพื้นที่ตาม เนื้อที่พืชเศรษฐกิจที่มีอยู่ เป็นรายปี เพื่อทำกินต่อ	- เงินส่วนกลาง ใช้เพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม ถูกต้องหรือไม่ • มีการตรวจสอบ/จัดทำ บัญชีพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ ป่าชุมชนหรือไม่
	2.3 ห้ามปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่ม หรือปลูกเพื่อทดแทน กรณีต้นเดิมตาย	• ควรจัดเวรยามเฝ้าระวัง ตรวจตราป้องกันการ กระทำความผิดในเขตป่า ชุมชน และเพื่อมิให้ ผู้กระทำความผิดในพื้นที่ ป่าชุมชนรอดพ้น
	2.4 หลังเก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจ ให้ปันผลรายได้ส่วนหนึ่ง ให้กับชุมชน	• กำหนดชนิดและอัตรา การปลูกป่าที่ชัดเจน เช่น ปลูกทดแทน 2 เท่าของ จำนวนที่หายไป, ปลูก ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 5 ไร่ • จัดกิจกรรมปลูกป่า/ปลูก ต้นไม้ในช่วงฤดูฝน เพื่อ เพิ่มอัตราการรอดของ ต้นไม้
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>		
3. ล่าสัตว์ป่า ในเขตพื้นที่ป่า เช่น ไก่ป่า นกกระทา กระรอกเพื่อการอุปโภค และบริโภคในครัวเรือน หรือเพื่อการจำหน่าย	3.1 ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน	• ควรเก็บสถิติพื้นที่ป่า ชุมชน หลังจากได้รับการ ฟื้นฟู
4. ตัดต้นไม้ แผ้วถางป่า เพื่อทำการเกษตร	4.1 ห้ามบุกรุกเขตป่าชุมชน - ห้ามตัดต้นไม้ แผ้วถาง เผาป่า ขุดหาแร่ ในเขตป่า ชุมชน	

ตาราง 2 (ต่อ)

การใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ป่าของชาวบ้าน ตามความเชื่อดั้งเดิม	ข้อตกลง เงื่อนไข จากชาวบ้านในการใช้ ประโยชน์ จากป่าชุมชนร่วมกัน	ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ
	- ห้ามขีดถือ ครอบครอบ หรือใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือที่ทำกิน 4.2 ต้องจัดกิจกรรมปลูกป่า/ ปลูกต้นไม้ บริเวณป่าชุมชน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง บทลงโทษผู้กระทำความผิดระเบียบ การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ร่วมกัน 1. ว่ากล่าวตักเตือน (วาจาหรือลายลักษณ์อักษร) 2. ลงบันทึกประจำวัน 3. ดำเนินการตามกฎหมาย	- เก็บสถิติการเพิ่มหรือ การลดของน้ำแต่ละช่วงปี - เก็บสถิติการเกิดจาก ความร้อนหรือไฟฟ้า - เก็บสถิติการพังทลายของ หน้าดินบริเวณภูเขา • ชุมชนอื่น ๆ ที่มีบทลงโทษ การกระทำความผิดที่ไม่ ปฏิบัติตามระเบียบการใช้ ประโยชน์ป่าชุมชน ร่วมกัน ด้วยการปรับเงิน และเข้าส่วนกลางของ ชุมชน เพื่อใช้เป็น ประโยชน์ของส่วนรวม

จากตารางข้างต้น สามารถสรุปเป็นระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน
เมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชนบ้านเขามะปริงเรียบร้อยแล้ว ได้ดังนี้

1. กำหนดพื้นที่การเก็บเกี่ยว และให้จำแนกคุณลักษณะของพืช เก็บเกี่ยวเฉพาะที่
เหมาะสมแก่การเก็บเกี่ยว

2. ราษฎรหมู่บ้านอื่น ๆ ห้ามเข้าไปใช้ประโยชน์หรือเก็บของป่าจากป่าชุมชน
ก่อนได้รับอนุญาตจากผู้ใหญ่บ้าน

3. ไม่ไฟ้เก็บมาเพื่อประโยชน์ภายในครัวเรือนเท่านั้น

4. ต้นไม้ที่เป็นพืชเศรษฐกิจเดิมที่เป็นประโยชน์จะไม่ทำลายทิ้ง แต่ให้เขาพื้นที่
ป่าชุมชนเพื่อดูแลผลผลิต และปันผลให้กับชุมชน

5. ห้ามปลูกพืชเศรษฐกิจในเขตป่าชุมชนเพิ่ม และห้ามปลูกทดแทนต้นไม้ที่หายไป
6. ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน
7. ห้ามบุกรุก ยึดถือ ครอบครองพื้นที่ในเขตป่าชุมชน เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน

8. ห้ามตัดต้นไม้ แผ้วถาง เผาป่า ขุดหาแร่ ในเขตป่าชุมชน
 9. จัดกิจกรรมปลูกป่า อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- ทั้งนี้ หากกระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีบทลงโทษ ดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. ลงบันทึกประจำวัน
3. ดำเนินการตามกฎหมาย

การให้ข้อมูลระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนร่วมกัน มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้านว่า หากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ชาวบ้านสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากเขตป่าชุมชนได้ ทั้งการเก็บหาของป่า สมุนไพร รวมถึงการเก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจ ภายใต้ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ที่จัดทำขึ้นโดยการให้ชาวบ้านทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และพิจารณาคัดเลือกเป็นข้อกำหนดเงื่อนไขการเข้าใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมและชุมชน อันเป็นการลดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกันในระยะยาว ช่วยให้กับชาวบ้านคลายข้อวิตกกังวล ก่อให้เกิดความรู้สึกดี และเห็นด้วยในการจัดตั้งป่าชุมชน และนำไปสู่การได้รับความร่วมมือกันพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรักภัยไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนในที่สุด

ในการรวมกลุ่ม (Channel) จะมีชาวบ้าน (Receiver) ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สร้างความเข้าใจ สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย (Receiver 1) และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) ซึ่งชาวบ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีความเชื่อดังเดิมที่คล้อยคลึงกัน กล่าวคือ ชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย (Receiver 1) มีความเชื่อดังเดิมว่า หากครอบครองและใช้ประโยชน์ทำกินบนพื้นที่ป่าโดยเปิดเผยในระยะเวลาอันยาวนานหลายสิบปี พืชผลทางการเกษตรที่ลงทุนลงแรงไว้ เติบโต เก็บเกี่ยวได้แล้ว จะต้องได้กรรมสิทธิ์ทำกินในพื้นที่ป่าที่ตนครอบครองโดยปรักภัยอยู่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์ด้วยการครอบครองโดยปรักภัยโดยมุ่งหวังกรรมสิทธิ์ ต่างจากชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) ที่มีความเชื่อดังเดิมว่า พื้นที่ป่าเป็นของหลวง ชาวบ้านทุกคนมีสิทธิ์เข้าใช้ประโยชน์โดยการเก็บหาของป่า สมุนไพร และล่าสัตว์ได้ตามความพึงพอใจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้ประโยชน์แบบเก็บเกี่ยวทรัพยากรในพื้นที่ป่าแล้วจากไป

แต่มีความเชื่อดั้งเดิมที่เหมือนกัน คือ หากจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้วจะไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้อีกต่อไป ทั้งการเก็บหาของป่า สมุนไพร ลำสัตว์ รวมถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากพืชเศรษฐกิจ อาทิ ต้นยาง ต้นทุเรียน ที่เคยทำกินอยู่ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับจากพื้นที่ป่า และไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชนเหมือนกัน นำไปสู่การไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนจากชาวบ้าน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนนั้นฉันเข้าใจว่าถ้าฉันทำกินไปเรื่อย ๆ ราชการก็จะให้ฉันเป็นเจ้าของเพราะฉันเป็นคนจนรายได้น้อย ถ้าคืนที่ให้ผู้ใหญ่ไปฉันก็หมดสิทธิ์สิ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 28 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

“ก็ทำกินมาเป็นสิบ ๆ ปี ตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ก็ไม่เห็นมีใครมาไล่ เขาก็บอกมาตลอดว่าอีกหน่อยหลวงก็จะให้เราเสียทั้งเงินเสียทั้งเวลาไปตั้งเท่าไรกว่าจะได้ยาง ทำไมต้องเอาไปคืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 36 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“ทีแรกที่จะทำป่าชุมชนมันก็มีคนไม่เห็นด้วยนะ ต้องเสียที่ทำกินกันไปทำป่า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 9 สัมภาษณ์, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

ทั้งนี้ จากการได้รับการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่าของชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริบักษ์ (Receiver 1) แล้ว จะมีความวิตกกังวลมากกว่าชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) เนื่องจากการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริบักษ์เป็นการกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“มันก็ลงทุนลงแรงไปแล้วเอาไปให้คนอื่นก็เสียตาย แต่คนอื่นเค้าก็เห็นดีเห็นงามกับผู้ใหญ่ไปหมดแล้ว เออเอาคืนก็คืน คนอื่นเค้าก็คืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลายเรื่อง ฉันทำมาหากินกับพื้นที่มา แล้วถ้าฉันคืนฉันจะอยู่ยังไถ่ ฉันก็คิดมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

หลังจากผู้นำชุมชน (Sender) ได้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้ (Message) ทั้ง 3 ชุด สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องผ่านการรวมกลุ่ม (Channel) ให้แก่ชาวบ้าน (Receiver) เพื่อปรับเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านแล้ว ยังส่งผลให้ชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) มีทัศนคติที่ดี

ต่อการจัดตั้งป่าชุมชน เห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชนและการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน นำไปสู่การให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เกิดเป็นป่าชุมชนก็ดี มีการบริหารจัดการประโยชน์อย่างถูกต้อง ช่วยกันดูแล แต่ยังเข้าไปทำมาหากินได้แบบเดิม เพียงแต่ให้อยู่ในข้อตกลงดีกว่าใครอยากทำอะไรก็ตาม” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 44 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าการที่ชุมชนจะทำป่าชุมชน ไม่ใช่มองแต่เรื่องต้นไม้เรื่องป่าอย่างเดียว แต่ต้องมองไปถึงวิถีชีวิตที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตรงนั้น ดังนั้นเราต้องมองไปถึงเรื่องความยั่งยืนถึงลูกหลาน ความหลากหลายทางดูเก็บเกี่ยวด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 37 สัมภาษณ์, วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2563)

“พอได้ยินว่าทำป่าชุมชน ฉันก็เข้าใจว่าพอเป็นป่าแล้วกฎหมายจะไม่ให้เราเข้าไปทำอะไรได้อีก แต่พอไปฟังผู้ใหญ่บ้านบอก มันคนละเรื่องกัน เราเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ และมันมั่นคงยั่งยืนอยู่ในระเบียบที่เราตกลงกันในหมู่บ้าน มันก็ดีกว่าใช้กันมั่ว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 33 สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2563)

แตกต่างกับชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัย (Receiver 1) ที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรักภัยซึ่งเป็นการกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าและการทำกินในอนาคต อีกทั้งยังมีความกลัวว่าชุมชนจะไม่ให้การยอมรับ เนื่องจากกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าแต่ยังไม่ให้ความร่วมมือคืนพื้นที่ป่าไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม ซึ่งเป็นความกดดันจากชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) นำไปสู่การรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนมากขึ้น เกิดการสังเกตและรับฟังความคิดเห็นของผู้รวมกลุ่ม เก็บเป็นข้อมูลสนับสนุนใช้วิเคราะห์ผลดีผลเสียของตัวเอง ไม่ได้แย้ง เพื่อไม่ให้เป็นที่ปรักภัยต่อกลุ่มหรือคนส่วนมาก ในบางรายเกิดความคล้อยตามจากแรงกดดันภายในกลุ่มและยอมตกลงให้ความร่วมมือ ทั้งที่ใจจริงแล้วยังไม่ยอมให้ความร่วมมือเนื่องจากยังคงมีข้อวิตกกังวล เกิดเป็นการให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนแบบมีเงื่อนไข สู่การจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เวลาเราเห็นลูกบ้านเรานั่งรวมกลุ่มกันก็จะเข้าไปหาคะ ไปปรับฟังความคิดเห็นว่า ลูกบ้านเรามีความคิดยังไง และจะได้อธิบายให้เข้าใจ เวลาชาวบ้านอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ถ้ามีคนในกลุ่ม ส่วนใหญ่เข้าใจ ที่เหลือก็จะไม่มีปัญหา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สัมภาษณ์, วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

“มันก็ลงทุนลงแรงไปแล้วเอาไปให้คนอื่นก็เสียดาย แต่คนอื่นเค้าก็เห็นดีเห็นงามกับ ผู้ใหญ่ไปหมดแล้ว เออเอาคืนก็คืน คนอื่นเค้าก็คืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“บางคนไม่ได้อยากเห็นด้วยหรอก ไม่ได้มีประโยชน์มีแต่ขาดทุน แต่มันต้องเห็น ด้วยไม่งั้นคนในหมู่บ้านจะมองยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 14 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ลูกๆ ก็ว่าให้คนอื่น ถ้าคนอื่นเค้าคืนพ่อก็คืนไป ไม่งั้นเค้าจะว่าพ่อเป็นคนเห็นแก่ ตัวอายุเก่านะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 42 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป้าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน ป้าไม่ได้เสีย ประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่ว่าต้องตัดต้นไม้ แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป้าแบ่งรายได้คืนหน่อยจากที่ไปเก็บเข้า กองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป้ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป้า และมัน เป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป้าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ก็ถ้ายังเข้าไปก็คิดว่าได้เหมือนผู้ใหญ่บอก แ่ก็ต้องให้คนอื่นยอมรับ ส่วนร่วม ยอมรับก็จะเข้าไปก็คิดว่าได้แต่ถ้าไม่ยอมผู้ใหญ่ก็จะช่วยพูดอีกแรง ให้ฉันเข้าไปก็คิดว่าได้ อยู่ดี ฉันก็คืนไปทำป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

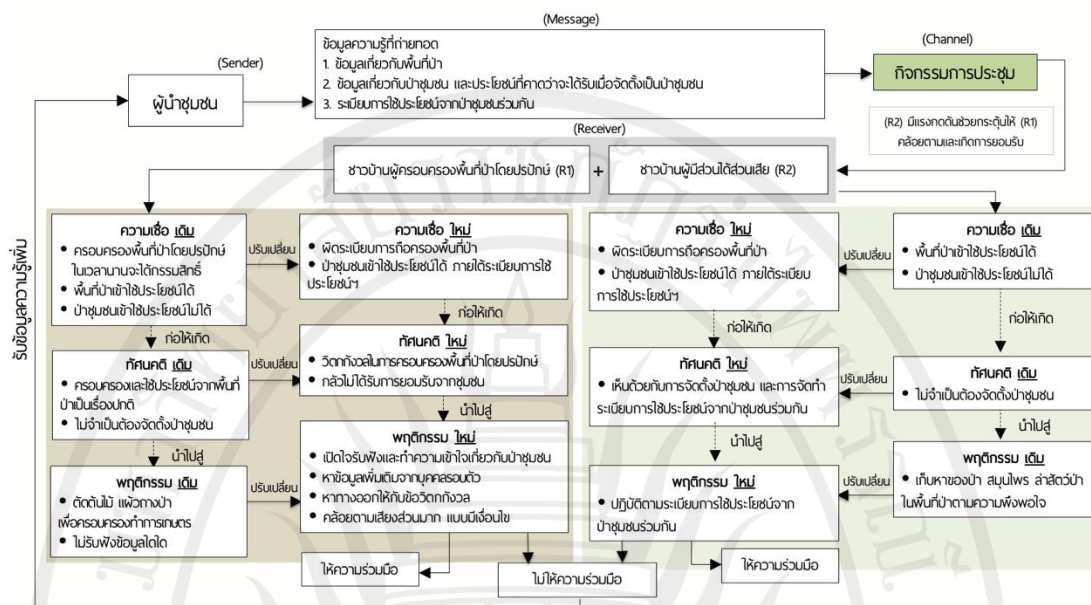
จุดเด่นของการสื่อสารกลุ่ม เพื่อโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง ป่าชุมชน ด้วยการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ (Message) 3 ชุด ได้แก่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และ (3) ข้อมูล เกี่ยวกับระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงความเชื่อดั้งเดิมของ ชาวบ้าน ผ่านการรวมกลุ่ม (Channel) ของชาวบ้าน (Receiver) ได้แก่ ชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่า โดยปรักษ์ (Receiver 1) และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) พบว่า จากการได้รับข้อมูล ความรู้ที่ถูกต้องทั้ง 3 ชุด ในการเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านให้ถูกต้องแล้ว ส่งผลต่อทัศนคติ ของชาวบ้านทั้ง 2 กลุ่ม ต่างกัน โดยชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) มีทัศนคติที่ดีและ เห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน รวมถึงการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน นำไปสู่การให้ความร่วมมือ

ในการจัดตั้งป่าชุมชน แต่ในส่วนของชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริบักษ์ (Receiver 1) กลับมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า และการทำกินในอนาคต อีกทั้งยังมีความวิตกกังวลกลัวว่าชุมชนจะไม่ให้การยอมรับ อันเนื่องจากกระทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่า แต่ยังคงไม่ให้ความร่วมมือคืนพื้นที่ป่าไปรวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

เห็นได้ว่าการสื่อสารกลุ่มผ่านการรวมกลุ่มมีแรงกดดันจากคนในกลุ่มกระตุ้นให้ชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริบักษ์ (Receiver 1) หรือคนส่วนน้อยในกลุ่ม เกิดการคล้อยตามคนส่วนใหญ่ เพื่อให้คนในกลุ่มยอมรับ นำไปสู่พฤติกรรมเปิดใจรับฟังและทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนมากขึ้น เกิดการสังเกตและรับฟังความคิดเห็นของผู้รวมกลุ่ม เก็บเป็นข้อมูลสนับสนุนใช้วิเคราะห์ผลดีผลเสียเพื่อไขข้อวิตกกังวล แต่ไม่ได้แข็ง เพื่อไม่ให้เป็นปริบักษ์ต่อกลุ่มหรือคนส่วนมาก ในบางรายเกิดการยอมตกลงให้ความร่วมมือทั้งที่ใจจริงยังคงมีข้อวิตกกังวลอยู่ เกิดเป็นการให้ความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนแบบมีเงื่อนไข ที่จะตกลงร่วมกันในการจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน นอกจากแรงกดดันของการรวมกลุ่มแล้ว โดยส่วนมากจะต้องได้รับข้อมูลความรู้ซ้ำ ๆ หลายครั้ง หรือบางรายต้องใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารชุมชนร่วมด้วย จึงได้รับความร่วมมือฯ และใช้ระยะเวลาในการเปิดรับข้อมูลความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรม ของชาวบ้านแต่ละรายมากหรือน้อยไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

3. การสื่อสารชุมชน

ผู้นำชุมชน (Sender) เน้นใช้การสื่อสารชุมชน เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริบักษ์ และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ไม่เปิดใจยอมรับอันเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จ ด้วยการให้ความรู้ (Message) ผ่านการประชุม (Channel) ของชาวบ้านในชุมชน (Receiver) ดังแสดงในภาพประกอบ

ภาพประกอบ 8 แผนภาพแสดงกระบวนการสื่อสารชุมชน และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมที่เกิดจากการรวมประชุม

ชุมชนบ้านเขมะปรัง ได้กำหนดให้ทุกวันอาทิตย์ในสัปดาห์ที่สองของทุกเดือนเป็นวันประชุมเป็นประจำเดือนของชุมชนบ้านเขมะปรัง โดยในวันดังกล่าวชาวบ้านจะมารวมตัวกันจำนวนมาก ตั้งแต่เวลาประมาณ 07.30 น. เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านเขมะปรัง ก่อนที่จะเริ่มธุระสำคัญประจำเดือน คือ ระเบียบยังชีพผู้สูงอายุ วางแผนพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ หรือการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาในหมู่บ้านประจำเดือน ผู้นำชุมชน (Sender) จึงใช้การประชุม (Channel) ของชุมชนในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวบ้านทุกคน (Receiver) สำหรับข้อมูลความรู้ (Message) ที่ใช้ถ่ายทอดให้ชาวบ้านในการประชุมของชุมชน พบว่า มี 3 ชุด ได้แก่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และ (3) ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นข้อมูลเดียวกับที่ใช้ถ่ายทอดให้ความรู้ในการรวมกลุ่ม โดยข้อมูลแต่ละชุดทำหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนความเชื่อของชาวบ้านเช่นเดียวกับการรวมกลุ่ม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปจนถึงพฤติกรรมของชาวบ้านผู้ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปริยาย (Receiver 1) และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) เช่นเดียวกับการรวมกลุ่ม

การถ่ายทอดความรู้ในการประชุมเน้นการรับฟัง การแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากชาวบ้านทุกคน โดยในการประชุมของชุมชนที่มีชาวบ้านจำนวนมาก จะมีแรงกดดันในการกระตุ้นชาวบ้านที่ยังไม่ให้ความร่วมมือคล้อยตามการตัดสินใจของชาวบ้านส่วนมากในที่ประชุม ซึ่งเป็นแรงกดดันที่มากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการยอมรับและเห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน ทั้งที่ใจจริงยังไม่เห็นด้วย ไม่เต็มใจ และยังมีข้อวิตกกังวล ในการให้ความร่วมมือจัดตั้งเป็นป่าชุมชน แต่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสายตาของชาวบ้านคนอื่น เนื่องจากกลัวถูกชุมชนประณามหรือกลัวการไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน นำไปสู่การให้ความร่วมมือและยอมคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรปักษ์เพื่อนำมารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแบบมีเงื่อนไข ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ฉันเองก็ยังกังวลใจหลายเรื่อง ฉันทำมาหากินกับพื้นที่มา แล้วถ้าฉันคืนฉันจะอยู่ยังไงฉันก็คิดมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ตอนนั้นก็คิดว่าจะเข้าไปกรีดยาง ไปเก็บผักที่ปลูกไว้ได้จริงๆ ไร่ไร่เค้าว่าเราปลูกในป่าเอาไปจดทำป่าแล้วจะกรีดยางได้อีกเหมือนผู้ใหญ่พูดหรือ แต่ผู้ใหญ่ก็รับปากคิดว่าได้แน่นอน ถ้าถึงเวลาทำกินไม่ได้จะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“บางคนไม่ได้อยากเห็นด้วยหรือ ไม่ได้มีประโยชน์มีแต่ขาดทุน แต่มันต้องเห็นด้วยไม่งั้นคนในหมู่บ้านจะมองยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 14 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“ลูกๆ ก็ว่าให้คนอื่น ถ้าคนอื่นเค้าคืนพ่อก็คืนไป ไม่งั้นเค้าจะว่าพ่อเป็นคนเห็นแก่ตัวอายุเค้านะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 42 สัมภาษณ์, วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2563)

“แกก็อธิบายเยอะ พอได้ฟังแกบอก ก็พอเข้าใจ ว่าฉันอะเข้าไปที่ป่า แต่ก็ทำไปแล้ว แต่แกบอกว่าคืนแล้วก็มาตกลงกันได้เรื่องเข้าไปเก็บผลไม้ที่สวนเดิมของฉัน อีกอย่างส่วนใหญ่ที่ประชุมก็ตามแกไปหมดแล้ว ฉันก็เลยยอม ะ ไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15 สัมภาษณ์, วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2563)

“มันก็ลงทุนลงแรงไปแล้วเอาไปให้คนอื่นก็เสียดาย แต่คนอื่นเค้าก็เห็นดีเห็นงามกับผู้ใหญ่ไปหมดแล้ว เออเอาคืนก็คืน คนอื่นเค้าก็คืน” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 13 สัมภาษณ์, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือและยอมคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรปักษ์เพื่อนำมารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแบบมีเงื่อนไข โดยมีที่มาจากข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับการทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าและการทำกินในอนาคตอย่างตรงประเด็น การจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน จากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกคนและเกิดเป็นระเบียบที่ชุมชนยอมรับ ซึ่งรวมไปถึงเงื่อนไข ข้อตกลงในการให้เก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจ

ในพื้นที่ป่าชุมชนที่มาจากการคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์มารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนด้วย ซึ่งระเบียบฯ ดังกล่าวเปรียบเสมือนหลักประกันหรือค้ำประกันสัญญาของชุมชน ที่ช่วยคลายข้อวิตกกังวลว่า หลักจากให้ความร่วมมือจัดตั้งป่าชุมชนสำเร็จ ก็ยังคงทำกิน เก็บเกี่ยวพืชผลที่ลงทุนลงแรงไว้ในพื้นที่ป่าชุมชนได้ และก่อเกิดเป็นความพึงพอใจและรู้สึกเห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน นำสู่การได้รับความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนในที่สุด ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็ถ้ายังเข้าไปกริดขางได้เหมือนผู้ใหญ่บอก แค่อ้างให้คนอื่นยอมรับ ส่วนร่วมยอมรับก็จะเข้าไปกริดขางได้ แต่ถ้าไม่ยอมผู้ใหญ่ก็จะช่วยพูดอีกแรง ให้ฉันเข้าไปกริดขางได้อยู่ดี ฉันก็เข้าไปทำป่าชุมชนได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 สัมภาษณ์, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

“ผู้ใหญ่มาหาป่าเอง มาขอให้ฟังจะอธิบายให้เข้าใจว่าที่จะทำป่าชุมชน ป่าไม่ได้เสียประโยชน์ยังเข้าไปเก็บเกี่ยวได้เหมือนเดิมไม่ใช่จะต้องตัดต้นไม้ แล้วก็เข้าไปเก็บได้แบบถูกต้อง เพราะถ้าเป็นป่าชุมชนแล้วมันจะมีข้อตกลง อาจจะให้ป่าแบ่งรายได้คืนเล็กน้อยจากที่ไปเก็บเข้ากองทุนของหมู่บ้านไว้พัฒนา ให้ป่ายอมคืนส่วนที่เกินไปคืนเขาเพราะว่ามันอยู่นอกที่ป่า และมันเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานป่าในวันข้างหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 สัมภาษณ์, วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563)

จุดเด่นของการสื่อสารชุมชน เพื่อโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ด้วยการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ (Message) 3 ชุด ได้แก่ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า (2) ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และ (3) ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ผ่านการประชุม (Channel) ของชาวบ้านในชุมชน (Receiver) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านที่ร่วมประชุม ซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้านผู้ที่ครอบครองพื้นที่ป่าโดยปรัภักย์ (Receiver 1) และชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Receiver 2) พบว่า การประชุมของชุมชน ที่มีชาวบ้านมารวมตัวกันเป็นจำนวนมากมีผลทำให้เกิดแรงกดดันในการกระตุ้นให้ชาวบ้านที่ยังไม่ให้ความร่วมมือคล้อยตามและเกิดการยอมรับในการจัดตั้งป่าชุมชน ทั้งที่ใจจริงยังมีข้อวิตกกังวล แต่กลัวการไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน นำไปสู่การให้ความร่วมมือและยอมคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์เพื่อนำมารวมจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแบบมีเงื่อนไข โดยข้อวิตกกังวลมาจากการทำผิดระเบียบการถือครองพื้นที่ป่าและการทำกินในอนาคต เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้นำชุมชนใช้การประชุมของชุมชนจัดทำระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน เน้นการรับฟังการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของชาวบ้าน ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกคน เป็นระเบียบฯ ที่ชุมชนให้การยอมรับ ซึ่งกำหนดรวมไปถึงเงื่อนไขในการให้เก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าชุมชนจากการคืนพื้นที่ป่าที่ครอบครองโดยปรัภักย์มารวม

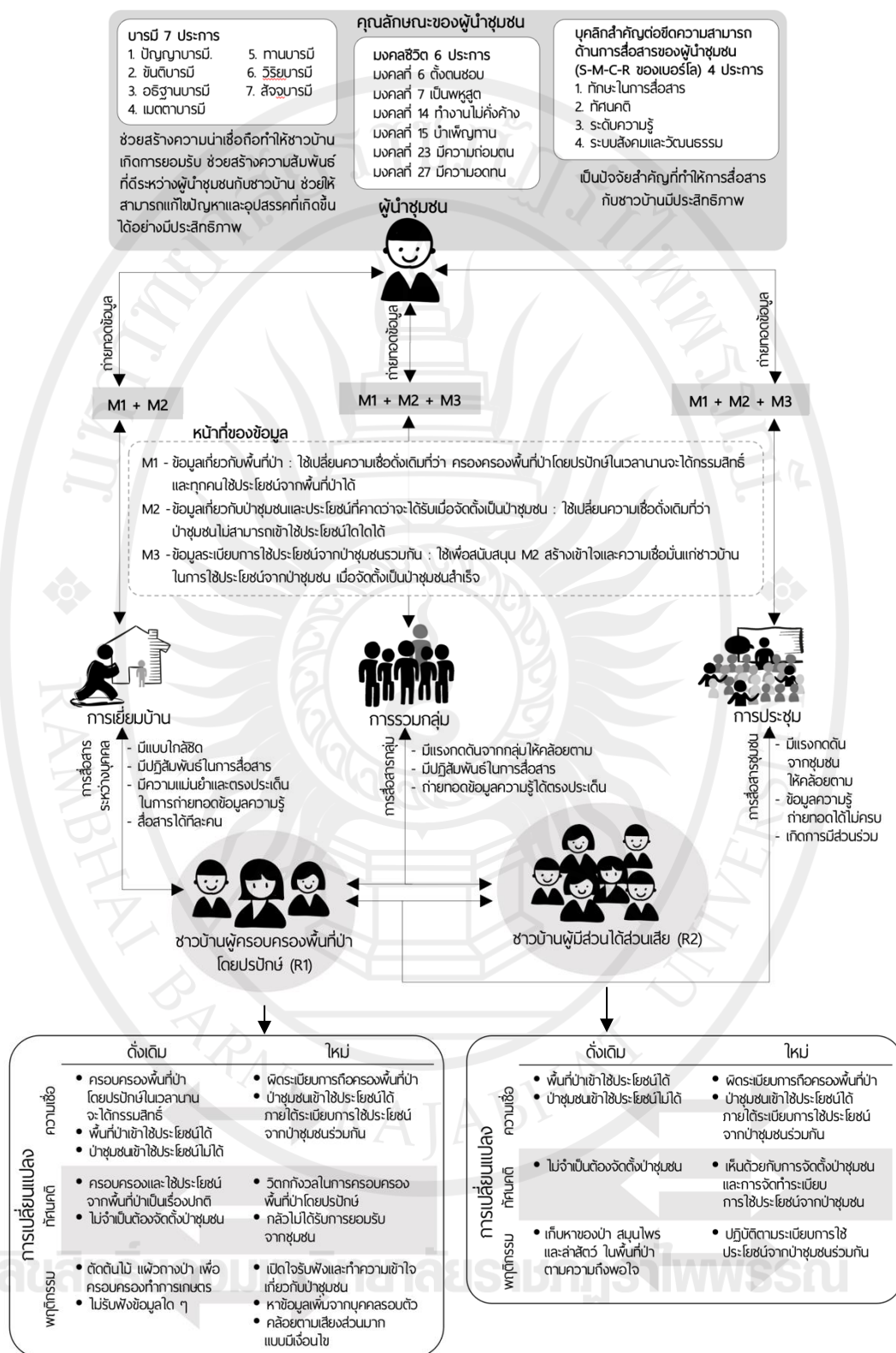
จัดตั้งเป็นป่าชุมชนด้วย จึงเปรียบเสมือนหลักประกันหรือค้ำประกันสัญญาที่ช่วยคลายข้อวิตกกังวลให้หายไป ก่อเกิดเป็นความพึงพอใจและรู้สึกเห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชน นำสู่การได้รับความร่วมมือในการจัดตั้งป่าชุมชนในที่สุด แต่การสื่อสารชุมชนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ ไปจนถึงพฤติกรรมทั้งหมดของชาวบ้านได้ ต้องใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารกลุ่มร่วมด้วย ประกอบกับความสามารถในการเปิดรับข้อมูลความรู้ไม่เหมือนกัน ระยะเวลาในการรับข้อมูลช้า ๆ หลายครั้งจึงไม่เท่ากัน ทำให้ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน

จากการศึกษาข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และวัตถุประสงค์ที่ 2 นำมาสังเคราะห์ร่วมกันเป็นรูปแบบกลยุทธ์การจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง สรุปได้ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้นำชุมชน ที่ส่งต่อการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านบารมี 7 ประการ คุณลักษณะด้านมงคลชีวิต 6 ประการ และคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สำคัญต่อขีดความสามารถด้านการสื่อสาร 4 ประการ รายละเอียดดังที่ได้สรุปไว้ในวัตถุประสงค์ที่ 1

2. ผู้นำชุมชนใช้การสื่อสาร 3 ระดับ ประกอบด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่ม และการสื่อสารชุมชน เพื่อโน้มน้าวให้ชาวบ้านเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง โดยการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ (Message) แก่ชาวบ้าน 3 ชุด คือ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่า ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเมื่อจัดตั้งเป็นป่าชุมชน และข้อมูลระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน ผ่านช่องทาง (Channel) หรือกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน การรวมกลุ่ม และการประชุม เพื่อเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน อันจะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการจัดตั้งป่าชุมชน สู่การเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนในที่สุด รายละเอียดดังที่สรุปไว้ในวัตถุประสงค์ที่ 2

โดยความสำเร็จของกระบวนการสื่อสารทั้ง 3 ระดับ ยังประกอบด้วยปัจจัยความถี่ในการรับข้อมูลความรู้เดิมซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ไปจนถึงทัศนคติ และพฤติกรรม ปัจจัยการใช้การสื่อสารแบบอื่นร่วมด้วยมีผลต่อความสำเร็จมากกว่าการใช้การสื่อสารแบบเดียว เห็นได้ว่าการสื่อสารแบบเดียวไม่สามารถเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติ ไปจนถึงพฤติกรรมทั้งหมดของชาวบ้านได้ และปัจจัยด้านเวลาที่ชาวบ้านแต่ละคนใช้ในการเปิดรับข้อมูลความรู้ จนเปลี่ยนแปลงความเชื่อ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรม ใช้ระยะเวลามากหรือน้อยไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับตัวชาวบ้านแต่ละคน

ภาพประกอบ 9 รูปแบบกลยุทธ์การจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการโน้มน้าวชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนบ้านเขามะปริง